

Diak

Katja Pulkkinen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2019

KOULUVIIHTYVYYS TOISEN ASTEEN OPISKELIJOIDEN KOKEMANA

TIIVISTELMÄ

Katja Pulkkinen
Kouluviihtyvyyden toisen asteen opiskelijoiden kokemana
Sivut 50 ja liitteet 2
Syksy 2019
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)

Tämä opinnäytetyö antaa puheenvuoron toiseen asteen opiskelijoille sekä kuulee heitä asiantuntijoina kouluviihtyvyydestä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli koota opiskelijoiden omaa kokemustietoa, kuinka he viihtyvät jatko-opinnoissaan toisella asteella ja mitkä eri tekijät vaikuttavat koulussa viihtymiseen. Tavoitteena oli saada myös tietoa, mitä oppilaitoksessa pitäisi kehittää kouluviihtyvyyden parantamiseksi. Opinnäytetyö toimii kouluympäristön käytännöntyön kehittämisen tukena. Työn toimeksiantajana oli pääkaupunkiseudulla toimiva toiseen asteen oppilaitos. Opinnäytetyö toteutettiin kevään 2019 aikana. Tutkimusmenetelmänä oli puolistrukturoitu teemahaastattelu. Selvitykseen osallistui neljä toisen asteen opiskelijaa.

Opinnäytetyön tulosten perusteella voidaan todeta, että opiskelijat viihtyvät pääkaupunkiseudun toisen asteen oppilaitoksessa pääasiassa hyvin eikä koulunvastustuskulttuuria ilmene. Merkittäviä viihtyvyyden tekijöitä olivat koulukaverit, opettajat, vanhempien tuki, ilmapiiri, ryhmähenki sekä koulussa pärjääminen ja onnistuminen. Kouluviihtyvyyttä heikentäviä asioita olivat epämieluisat pakolliset oppiaineet ja aineet, joissa ei menesty. Kokeet koettiin raskaina ja stressaavina. Vuodenajat vaikuttivat myös opiskelijoiden mielialaan.

Tulosten mukaan opiskelijat kokivat koulun turvalliseksi. Välittävien aikuisten läsnäolo koulussa oli keskeinen turvallisuuden luoja. Koulun ulkopuoliset tekijät sekä ennakoimattomuus voivat aiheuttaa turvattomuutta. Tulosten pohjalta voidaan todeta, että sekä sosiaalinen että psyykinen oppimisympäristö vaikuttavat suuresti opiskelijoiden kouluviihtyvyyteen ja oppilaitoksen tulisi kiinnittää niihin huomiota.

Asiasanat: kouluhyvinvointi, kouluviihtyvyyden, opiskelija, siirtymävaihe, toinen aste

ABSTRACT

Katja Pulkkinen

Upper secondary school students' school satisfaction

Pages 50 and appendices 2

Autumn 2019

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Bachelor of Social Services

Goal of this thesis was to collect information from upper secondary school students how they are enjoying their school life and what are the different factors that affect school satisfaction. Also, the goal was to find out what the schools could do to improve school satisfaction. This thesis works as a practical tool to support in changes needed to be done in everyday school practices. The mandator of this thesis was an upper secondary school in Helsinki metropolitan area. The thesis was carried out in the spring of 2019. The research method was a semi-structured interview. The research included 4 upper secondary school students.

The results of this thesis showed that students are enjoying themselves quite good at the upper secondary school in Helsinki metropolitan area. And there was little revolting about the school system. Most notable factors in enjoying your school were school friends, teachers, support of the parents, school atmosphere, group spirit and getting good grades in school. The lowering factors were undesirable mandatory subjects in which you did not get good grades. Tests were considered stressful and hard. Time of the year also had an effect on the students' mood.

Students felt that they are safe in school environment. Caring presence of the adults in schools was considered one of the important factors. Factors outside of school and unexpectedness can cause insecurity. Based on the results it can be said that both social and psychological learning environment affects greatly on school satisfaction of students and schools should focus more on those factors.

Keywords: wellbeing in school, school satisfaction, student, transformation period, upper secondary school

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 TOISEN ASTEEN OPPILAITOS	6
2.1 Suomalainen toisen asteen oppilaitos	6
2.2 Keskeinen lainsäädäntö	6
3 TOISEN ASTEEN OPISKELIJOIDEN HYVINVOINTI	8
3.1 Koulutuksellinen siirtymävaihe	8
3.2 Hyvinvoinnin ja kouluhyvinvoinnin käsitteet	10
4 KOULUVIIHTYVYYS JA SEN YHTEYTEEN LIITTYVÄT TEKIJÄT	12
4.1 Kouluviihtyvyys	12
4.2 Opettaja-oppilassuhde	16
4.3 Sosiaalisten suhteiden merkitys nuorelle	17
4.4 Suhde vanhempiin	18
4.5 Koulun ja kodin välinen yhteistyö	19
4.6 Kouluympäristön turvallisuus	21
5 TOTEUTUS	23
5.1 Teemahaastattelu	23
5.2 Aineiston keruu	25
5.3 Aineiston analyysi	26
6 TULOKSET	28
6.1 Yleinen kouluviihtyvyys	28
6.2 Sosiaalinen oppimisympäristö	30
6.3 Psykkinen oppimisympäristö	33
6.4 Kouluviihtyvyys ja kehittäminen	36
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	38
8 POHDINTA	43
8.1 Opinnäytetyön eettisyys	43
8.2 Opinnäytetyön luotettavuus	44

8.3 Arviointi, kehitysideat, työn merkitys	47
8.4 Ammatillinen kasvu	49
LÄHTEET	51
LIITE 1. Haastattelulupa	56
LIITE 2. Haastattelurunko	57

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on kouluviihtyvyys toisen asteen opiskelijoiden kokeamana. Opinnäytetyö on toteutettu käyttäen puolistrukturoitua teemahaastattelua. Työn toimeksiantaja on pääkaupunkiseudun toisen asteen oppilaitos, jonka nimi jätetään mainitsematta tietoturvasyistä. Suoritin harjoitteluni kyseiselle toimeksiantajalle, joten opinnäytetyön tekeminen heille tuntui luontevalta. Myös oma kiinnostus koulumaailmaan ja sen ilmiöihin vahvistivat ajatustani tehdä opinnäytetyö kyseisestä aiheesta. Toimeksiantajalla oli myös opinnäytetyölle tarve toiminnan kehittämisen välineeksi.

Siirtymävaihe toisen asteen opintoihin on otollinen tutkimuskohde, koska silloin nuoren elämässä tapahtuu lyhyessä ajassa paljon muutoksia niin motivaatiossa kuin hyvinvoinnissakin. Myös koulunkäynnin luonne sekä koulun ihmissuhderakenteet muuttuvat siirryttäessä perusopetuksesta toiselle asteelle. (Vahtera 2007, 18–19.) Kouluviihtyvyydellä on suuri merkitys opiskelijoiden hyvinvointiin ja sen avulla voidaan edistää oppimista sekä ehkäistä syrjäytymistä. Koululla on merkittävä rooli syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä. (Alanko 2014, 54.) Syrjäytymisen ehkäiseminen ja lasten sekä nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisääminen ovat tärkeä asia, joiden parissa haluan työskennellä tulevaisuudessa.

Lapset ja nuoret viettävät koulussa suuren osan arjestaan. Lukuisten valtakunnallisten sekä kansainvälisten tutkimusten (IEA-tutkimus [International Association for the Evaluation of Educational Achievement], WHO-koululaistutkimus [World Health Organization], PISA-oppimistulostutkimus [Programme for International Students Assessment], THL-kouluterveyskysely [Terveysten ja hyvinvoinnin laitos]) mukaan suomalaisten koululaisten kouluviihtyvyys on heikkoa tasoa. Vaikka kouluviihtyvyys on kehittynyt lähivuosina myönteiseen suuntaan, on edelleen tarpeellista tutkia, mistä tämä huolta herättävä ilmiö johtuu ja mitä suomalaisessa koulutusjärjestelmässä pitäisi muuttaa kouluviihtyvyyden parantamiseksi. Koulun sijoittuvissa tutkimuksissa opiskelijoiden hyvinvointi on keskitynyt pitkälti kouluviihtyvyyden tarkasteluun ja erityisesti siihen, mitkä tekijät ja

asiat suomalaisessa koulujärjestelmässä heikentävät oppilaiden kouluviihtyvyyttä. (Harinen & Halme 2012, 11–15.)

Opinnäytetyössä keskitytään psyykkissosiaaliseen näkökulmaan. Kouluviihtyvyys rakentuu monesta eri tekijästä. Opinnäytetyössä tarkastellaan sosiaalisten suhteiden, kouluaineiden ja oppituntien, opettaja-oppilassuhteen sekä turvallisuuden vaikutusta kouluviihtyvyyteen. Tarkoituksena on selvittää, miten toisen asteen opiskelijat viihtyvät koulussa ja mitkä eri tekijät siihen vaikuttavat. Tavoitteena on löytää kehitysideoita, joiden avulla tilaaja voisi edistää opiskelijoiden kouluviihtyvyyttä. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Kuinka opiskelijat viihtyvät koulussa ja mitkä eri tekijät siihen vaikuttavat?
2. Mitä pääkaupunkiseudun toisen asteen oppilaitoksen tulisi kehittää opiskelijoiden kouluviihtyvyyden edistämiseksi?

Tämä opinnäytetyö on haluttu tehdä opiskelijoiden näkökulmasta ja kokemuksista käsin. Haluan saada opinnäytetyön kautta opiskelijoiden oman äänen kuuluviin opiskelupaikkaan liittyvistä kehittämistarpeista. Tässä opinnäytetyössä tarkoitan opiskelijalla 16–18-vuotiaita toisen asteen opiskelijoita. Työn aihetta tarkastellaan opiskelijoiden haastatteluiden lisäksi myös teoretiedon näkökulmasta. Tulevissa kappaleissa olen viitannut useisiin kouluhyvinvointia ja kouluviihtyvyyttä käsitteleviin tutkimuksiin.

2 TOISEN ASTEEN OPPILAITOS

2.1 Suomalainen toisen asteen oppilaitos

Suomen koulutusjärjestelmä ryhmitellään koulutusasteisiin. Suomen koulutusjärjestelmä muodostuu varhaiskasvatuksesta, esiopetuksesta, perusopetuksesta, toiseen asteen koulutuksesta ja korkea-asteen koulutuksesta. Aikuiskoulutusta on lisäksi tarjolla kaikilla koulutusasteilla. Suomen koulujärjestelmässä peruskoulun jälkeen opiskelija voi jatkaa toisen asteen koulutuksessa, johon kuuluvat ammatillinen koulutus ja yleissivistävä lukiokoulutus. Lisäksi toisen asteen oppilaitoksia voivat olla esimerkiksi kansanopistot ja aikuiskoulutuskeskukset. (Opetus- ja kulttuuriministeriö. Ajankohtaista. Teemat. Koulutusjärjestelmä.)

Yleissivistävän lukiokoulutuksen käyneet voivat hakeutua jatko-opintoihin yliopistoon, ammattikorkeakouluun tai ammatilliseen koulutukseen. Ammatillinen koulutus antaa suoraan ammattipätevyyden opiskeltuun ammattiin. Lisäksi opintoja voi jatkaa aina korkeakoulutukseen saakka. Lukiosta ja ammatillisesti koulutuksesta valmistuminen kestää yleensä kolme vuotta. Toisen asteen koulutuksen tärkeyttä ei turhaan korosteta, sillä se rakentaa pohjan jatko-opinnoille. Toisen asteen koulutuksen opintojen keskeytyminen on vahvasti yhteydessä syrjäytymiseen ja työttömyyteen. (Opetushallitus. Kasvatus, koulutus ja tutkinnot.)

2.2 Keskeinen lainsäädäntö

Suomalaista kasvatus- ja koulutusjärjestelmää sääntelevät keskeinen lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö. Toisen asteen koulutuksessa huomioitavia lakeja ovat muun muassa lukiolaki (L 629/1998), lukioasetus (A 810/1998), laki ammatillisesta koulutuksesta (L 531/2017) sekä asetus ammatillisesta koulutuksesta (A 673/2017). (Opetushallitus. Säädökset ja ohjeet. Lainsäädäntö.) Myös useat muut lait ohjaavat toiseen asteen koulutusta. Lainsäädännön ohella laadunvar-

mistukseen kuuluvat opetussuunnitelmien ja näyttötutkintojen perusteet, koulutuksen järjestämis- ja toimiluvat sekä ulkoinen arviointi. (Opetushallitus. Kasvatus, koulutus ja tutkinnot).

Laki ammatillisesta koulutuksesta (L 531/2017) ja lukiolaki (L 629/1998) säätävät, että jokaisella opiskelijalla on oikeus turvalliseen ja viihtyisään opiskeluympäristöön, joka on koulutuksen järjestäjän vastuulla. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (L 1287/2013) tarkoitus on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä. Laki turvaa myös opiskelu ympäristön hyvinvointia, terveellisyttä ja turvallisuutta, esteettömyyttä, yhteisöllistä toimintaa sekä kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Kaikkien oppilaitoksessa opiskelijoiden kanssa työskentelevien on edistettävä opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia.

Opiskeluhoiltoa toteutetaan sekä yhteisöllisenä että yksilökohtaisena opiskeluhoiltona. Niiden tavoitteena on varhaisessa vaiheessa ehkäistä ongelmia ja huolehtia tarvittavan tuen järjestämisestä opiskelijoille. Esimerkiksi siirtymävaihe peruskoulusta toiselle asteelle on herkkä elämänvaihe, johon osa nuorista tarvitsee tukea. Yksilökohtaisella opiskeluhoilolla tarkoitetaan yksittäiselle opiskelijalle annettavia opiskeluhoilto palveluja, joita ovat opiskeluterveydenhuollon palvelut, psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä monialainen yksilökohtainen opiskeluhoilto, jonka toteutuksesta vastaa monialainen asiantuntijaryhmä. Yksilökohtainen opiskeluhoilto edistää opiskelijan hyvinvointia, terveyttä ja opiskelukykyä sekä tunnistaa yksilöllisiä tarpeita. Yhteisöllisen opiskelijahuollon tavoitteena on edistää opiskelijoiden oppimista, osallisuutta, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta sekä opiskelu ympäristön terveellisyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisölliseen opiskelijahuoltoon kuuluvat kaikki opiskeluhoilto toimijat. (Opetushallitus 2015, 21–22.)

3 TOISEN ASTEEN OPISKELIJOIDEN HYVINVOINTI

3.1 Koulutuksellinen siirtymävaihe

Elämäkulku muodostuu siirtymistä, joihin liittyy iänmukaisia sosiaalisia rooleja. Onnistuneet siirtymät ja sopeutuminen iänmukaisiin rooleihin ovat yksilöiden elämän tärkeimpiä kehityksellisiä tehtäviä. Siirtymällä tarkoitetaan elämänmuutosta, ne ovat osa ihmisten elämänsuunnittelua, jotka muodostuvat osaksi elämään kuuluvaa jatkuvuutta. Siirtymät ovat kehityksellisiä haasteita nuoren elämässä, joiden avulla valmentaudutaan aikuiselämän rooleihin koulutukseen, ammatinvalintaan, elämäntapaan ja ihmissuhteisiin liittyvissä valinnoissa. Kehitykselliset haasteet eli kehitystehtävät ympäröivät nuoren maailmaa. Ne ovat normatiivisia, ikäsitovia ja nuoren kehityksen kannalta kriittisiä. Kehitystehtäviin liittyvät ongelmat tulee ratkaista aikanaan mahdollistaen siirtyminen aikuisuuteen. Jos nuori ei ole motivoitunut ikäänsä liittyvistä kehitystehtävistä tai jos ympäristön tarjoamat haasteet poikkeavat nuoren päämääristä, se johtaa usein erilaisiin psyykkisiin ongelmiin. Kehitykselliset siirtymät ovat tärkeitä nuoren hyvinvoinnille. (Vahtera 2007, 9–17.)

Siirtymän käsite on vakiintunut kuvaamaan nuorten aikuistumista ja etenemistä tietystä alkupisteestä seuraavaan määränpäähän. Erilaiset siirtymäprosessit vaihtelevat huomattavasti nuorten taustasta ja elinympäristöstä riippuen ja niiden tulkinnat voivat vaihdella nuorten keskuudessa. Merkittävä kynnyksen ylitys saattaa olla toiselle nuorelle lähes huomaamaton askel. (Aapola & Ketokivi 2013, 10–11.)

Peruskoulun jälkeen suurin osa nuorista jatkaa opintojaan toisella asteella: ammatillisessa oppilaitoksessa tai lukiossa. Vaihtoehtona on myös hakeutua perusopetuksen lisäopetukseen. Tätä kutsutaan koulutuksen siirtymävaiheeksi tai nivelvaiheeksi. Nivelvaiheita voi olla muitakin ja aina ne ovat opiskelijan kannalta kriittisiä siirtymiä. Nivelvaiheessa nuoret tekevät tärkeitä koulutusväyliä ja ammattiuraa koskevia päätöksiä. Nuori alkaa vähitellen selkiyttää suunnitelmiaan ja

päätyy asteittain jonkinasteiseen varmuuteen elämänsä suunnasta. (Opetusministeriö 2005.)

Kriittisen siirtymävaiheen tienoilla nuori kamppailee myös useiden muiden asioiden kanssa, joita ovat identiteetin etsiminen, jatkuva muutos, itseen suuntautuneisuus, tunne jonkun välissä olemisesta ja mahdollisuuksien moninaisuus. Aikuistumis- itsenäistymisprosessi on pikkuhiljaa läsnä nuoren elämässä. Nuoret saavat tehdä itseään koskevia päätöksiä, eikä heidän tarvitse välttämättä ottaa huomioon muiden mielipiteitä. Nuori antaa omilla valinnoillaan elämälleen suunnan. Tämän siirtymävaiheen onnistumisen edellytyksenä ovat nuoren hyvät voimavarat, joita ovat optimismi, autonomia, aikuisten tuki ja selviytymistaidot. (Vahtera 2007, 18.)

Suuri haaste on saada oppilaat sitoutumaan ja motivoitumaan koulunkäyntiin. Haastetta vaikeuttavat nuorten keskuudessa lisääntynyt koulu-uupumus, joka liittyy vahvasti motivaatio-ongelmiin. Tutkimusten mukaan koulu-uupumus on pahimmillaan toisen asteen kolmantena vuonna. (Holopainen & Savolainen 2008, 103–104.) Oppimisen ja hyvinvoinnin yhteydet ovat todella vahvoja jokaisen persoonan elämänkulussa. Oppimisen halu ja oppimisen ilo ovat ominaisuuksia, jotka ovat rakentuneet jokaisen sisään syntymästä alkaen. Oppimisen lisäksi jokaisen matkassa kulkevat tavoitteiden asettaminen, oppimisen halu ja epäonnistuminen. Toiselle asteelle siirtymistä saattavat haitata epätietoisuus omien voimavarojen, kykyjen ja kiinnostuksen kohteiden tunnistamisesta. (Rimpelä 2013, 39.)

Toisen asteen opintojen loppuun saattaminen voi olla iso haaste ja osa nuorista jättävät sen kesken. Vuosina 2016–2017 nuorille suunnatussa lukiokoulutuksessa keskeyttämisprosentti oli 3,1, ja nuorille suunnatussa ammatillisessa koulutuksessa 7,4 prosenttia. (Tilastokeskus. Koulutus. Koulutuksen keskeyttäminen.)

3.2 Hyvinvoinnin ja kouluhyvinvoinnin käsitteet

Hyvinvointi käsitteenä on moniulotteinen, ja yhteiskunnallisena käsitteenä sille on erilaisia määritelmiä. Perinteisesti hyvinvointikäsitteellä tarkoitetaan ihmisen sosiaalisen, henkisen sekä fyysisen hyvinvoinnin kokonaisuutta. Ihmisen hyvinvoinnin edellytyksenä on hyvä riittävä toimintakyky ja terveys, jonka turvin yksilö voi toteuttaa itseään ja sosiaalisia suhteitaan sekä osallistua mielekkäisiin aktiviteetteihin. Hyvinvoinnilla voidaan kuvata yleistä tyytyväisyyttä ja myönteistä mielialaa. Hyvinvointiin voidaan rinnastaa positiivinen muutos sekä kehitys. Hyvinvoinnilla viitataan ihmisen subjektiiviseen hyvinvointiin eli kokemukseen elämänlaadusta. Myös eri osa-alueet kuten tulot, turvallisuus, vapauden tunne ja tasa-arvo liittyvät merkittävästi yksilön hyvinvointiin. Kokonaisuudessaan hyvinvointia voidaan kuvata onnellisuutena, elämään tyytyväisyytenä ja positiivisena mielialana. Ihmisen hyvinvointi on henkilökohtainen asia ja siksi se ei ole suoraan mitattavissa, vaan sen arvioinnissa tulee ottaa huomioon erilaisten indikaattorien, kuten tyytyväisyyden hyödyntäminen. (Meriläinen, Lappalainen & Kuittinen 2008, 8–10.)

Kouluhyvinvointi on monitahoinen ja -tasoinen ilmiö, johon monet eri tekijät vaikuttavat. Ihminen on psykofyysinen kokonaisuus, jonka oppimiseen vaikuttavat psyykinen, fyysinen ja sosioemotionaalinen olotila. (Honkanen & Suomala 2009, 11.) Koulussa hyvinvoinnin rakentumisen lähtökohtia ovat opettajien ja oppilaiden välinen vuorovaikutus, oppilaiden taustat, kodin ja koulun yhteistyö ja koulun resurssit (Pietarinen, Soini & Pyhältö 2008, 55). Kouluhyvinvoinnin keskeisiä elementtejä ikäkausista riippumatta ovat myös opetuksen, opiskelun ja oppimisen toimintaympäristöt sekä erilaiset tukitoimet (Nurmi 2008, 6). Myös koulun toimintakulttuuri luo taustan ja tuen opiskelijoiden hyvinvoinnille. Positiivisia koulukokemuksia rakentavan ja tukevan ilmapiirin luominen tuottaa opiskelijoille hyvinvointia. Hyvinvoinnin kannalta korostetaan oppimisympäristön fyysisiä ja psyykkisiä tekijöitä. Oppimisympäristön psyykkisiä tekijöitä ovat muun muassa turvallisuus, kannustava ilmapiiri ja työrauha. (Haring, Havu-Nuutinen & Mäkihonko 2008, 18–19.)

Opettajat tekevät kasvatusta ja opetustyötään parhaakseen näkemillään toimintatavoillaan. Se, millaisia mahdollisuuksia opettajilla on kehittää omaa työtään, millaisten arvojen pohjalta opetus tapahtuu ja mahdollisuus tehdä yhteistyötä, vaikuttaa välillisesti opiskelijoiden hyvinvointiin. (Venninen 2007, 21.) Myös moniammatillisen kouluyhteisön nähdään tukevan opiskelijoiden kokonaisvaltaista hyvinvointia (Haring, Havu-Nuutinen & Mäkihonko 2008, 22). Koulussa opiskelijoiden hyvinvoinnista huolehtiminen on suunnitelmallista ja ennaltaehkäisevää eli huolenaiheet pyritään havaitsemaan varhain ja niihin puututaan välittömästi. Tällainen opiskelijoiden hyvinvoinnista huolehtiminen kasvattaa kouluviihtyvyyttä ja motivaatiota, joka puolestaan edistää oppimista. (Honkanen & Suomala 2009, 9–10.)

Opetussuunnitelmassa yhtenä keskeisenä teemana on hyvinvointi ja kestävä tulevaisuus. Opetussuunnitelman perusteet korostavat toimintakulttuuria, joka edistää kestävästä hyvinvointia ja osallisuutta sekä on avoin monimuotoiselle vuorovaikutukselle ja maailmassa tapahtuville muutoksille. Oppivassa yhteisössä edistetään kestävästä elämäntapaa ja hyvän tulevaisuuden edellytyksiä. Toimintatavat ja käytännöt tukevat opiskelijan ja yhteisön hyvinvointia sekä ilmapiirin kii-reettömyyttä ja turvallisuutta. Yhteisön vuorovaikutuksessa korostuvat avoimuus, välittäminen ja keskinäinen arvostus. Toiminnassa edistetään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Kiusaamista, häirintää, väkivaltaa, rasismia eikä syrjintää hyväksytään vaan niitä ennaltaehkäistään ja niihin puututaan. Opiskelijoita kannustetaan terveyttä, hyvinvointia ja oppimista edistävään sekä liikunnalliseen elämäntapaan. Nämä näkökulmat tulee huomioida kaikessa oppilaitoksen toiminnassa ja henkilökunnan työskentelyssä. Oppilaitoksen toimintakulttuuria kehitetään yhdessä oppilaitoksen koko henkilöstön, opiskelijoiden, huoltajien ja yhteistyökumppaneiden kanssa. (Opetushallitus 2015, 15–16.)

4 KOULUVIIHTYVYYS JA SEN YHTEYTEEN LIITTYVÄT TEKIJÄT

Tämä luku neljä jäsentää termin kouluviihtyvyys ja sen yhteyteen liittyviä tekijöitä. Tekijät liittyvät vahvasti sosiaaliseen sekä psyykkiseen oppimisympäristöön ja niitä on haluttu tarkastella opinnäytetyössä. Oppimisympäristö tarkoittaa fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista tekijöistä koostuvaa ympäristöä, jossa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat. Sosiaalisen oppimisympäristön muodostumiseen vaikuttavat vuorovaikutukseen ja ihmissuhteisiin liittyvät tekijät. Näitä tekijöitä ovat opiskelijan perhe, opettaja, koulun muu henkilökunta, opiskelijatoverit, ystävät ja koulun opiskelijahuolto. Myös muut verkostot kuten sosiaalityöntekijät ja mielen-terveyspalvelut voivat kuulua opiskelijan sosiaaliseen oppimisympäristöön. Psyykkisen oppimisympäristön muodostumiseen vaikuttavat yksittäisen oppilaan kognitiiviset ja emotionaaliset tekijät, joita ovat tunnelmat ja tunteet. Pelon tunne estää oppimista, kun taas rento ja turvallinen oppimisympäristö edistävät oppimista. Turvallisuus on jokaisen opiskelijan oikeus. Opettajalla on keskeinen rooli psyykkisen oppimisympäristön luomisessa ja ylläpitämisessä. (Hatakka & Nyberg 2009 8–9.)

4.1 Kouluviihtyvyys

Käsitteenä kouluviihtyvyys on abstrakti ja moniulotteinen, ja sen tarkka määrittely on haastavaa. Eri tutkijat ovat lähestyneet sitä eri näkökulmista ja liittäneet siihen erilaisia konkreettisia tekijöitä, jotka kuvaavat oppilaan kokemusta. Kouluviihtyvyyden arviointiin ja analysointiin vaikuttavat myös eri kulttuurit ja yhteiskunnat, joissa viihtyvyyttä mitataan eri näkökulmista. Kouluviihtyvyyden katsotaan olevan kouluhyvinvoinnin alakäsite. Kouluviihtyvyyden katsotaan muodostuvan monesta kouluhyvinvoinnin osa-alueesta, joita ovat muun muassa oppimisympäristö, sosiaaliset suhteet, oppimisilmapiiri, koulukiusaaminen sekä kodin ja koulun välinen yhteistyö. Myös palautteen, rohkaisun, ohjauksen ja kannustuksen rooli on suuri. Näin kouluviihtyvyyden määrittelemisen yksinkertaisesti joko hyväksi tai huonoksi ei anna kovin tarkkaa kuvaa siitä, mitkä asiat tosiasiallisesti tuovat oppilaille

positiivisia ja mikä negatiivisia kokemuksia koulussa. (Harinen & Halme 2012, 17.)

Viihtyminen on sisäsyntyistä, ja se koetaan yleensä myönteiseksi. Arkikielessä kouluviihtyvyydellä tarkoitetaan oppituntien ulkopuolisia tekijöitä, kuten välitunteja ja ruokailua. Nykyaika haastaa koulut tuomaan viihtymisen käsitteen myös oppimistilanteisiin. Kouluviihtyvyydellä tarkoitetaan kouluelämässä tapahtuvia asioita sekä toimintoja että kokemuksia, jotka opiskelija tuntee tyydyttäväksi ja merkittäväksi suhteessa omiin asenteisiinsa, tarpeisiinsa ja tunteisiinsa. (Honkanen & Suomela 2009, 10.) Kouluviihtyminen on tila, jossa koululaiset ovat turvallisiksi kokemassaan ympäristössä uteliaita, motivoituneita ja voimaantuneita oppimaan kohti asetettuja tavoitteita. Kouluviihtyvyys syntyy siitä, kun opettaja onnistuu vahvistamaan oppijan sisäistä motivaatiota vetoamalla hänen uteliaisuuteensa. Oppijalle rakentuu itseohjautuva kiinnostus, jossa oppiminen palkitsee ja motivoi oppimaan lisää. Oppiminen perustuu uteliaisuuteen ja sen tyydyttäminen on ihmiselle viihdyttävää. (Haapaniemi & Raina 2014, 11–16.)

Kouluviihtyvyyden kulmakivinä pidetään turvallisuuden tunnetta sekä vuorovaikutuksen mahdollistavia työtapoja. Opettajilta vaaditaan ryhmä tuntemista ja ohjaamista kouluviihtyvyyden ylläpitämiseksi. Kouluviihtyminen tarvitsee rakentua oppilaan itse asetetut oppimistavoitteet sekä koulunkäyntiä koskevat tavoitteet. (Haapaniemi & Raina 2014, 66, 76.)

Suomalaisten lasten ja nuorten kouluviihtyvyys on ollut pitkään kritisoivan huomion kohteina. Asia nousee esiin niin suomalaisissa- että kansainvälisissä tutkimuksissa. Kouluviihtyminen on alkanut kiinnostamaan oppilaitosten kehittämistyöstä vastaavia tahoja, se on ollut toistuvasti erilaisten tarkasteluiden kohteena ja sitä on tutkittu usean tutkimuksen piirissä. Kouluviihtyvyyttä on tutkinut esimerkiksi Kirsi-Marja Janhunen (2013) teoksessaan ”Kouluhyvinvointi nuorten tulkitsemana” ja lisäksi aihe on ollut kiinnostava opiskelijoiden keskuudessa opinnäytetöissä sekä pro gradu -tutkielmissa.

Janhusen (2013, 94–98) tutkielma ”Kouluhyvinvointi nuorten tulkitsemana” tuo esille kouluhyvinvoinnin- ja viihtyvyyden osatekijöitä nuorten näkökulmasta. Tulosten mukaan koulukaverit ovat tärkeitä erityisesti joukkoon kuulumisen ja kiinnittymisen, koulumotivaation sekä -viihtymisen kannalta. Koulukiusaaminen ja syrjiminen heikensivät yhteisöllisyyttä ja kouluviihtyvyyttä. Opettajilta odotetaan ammattitaidon lisäksi opettajapersoonallisuutta ja auktoriteettiolemusta. Vanhempien aito kiinnostus, kannustus ja tuki nähtiin isossa roolissa opiskeluissa pärjäämiseen. Pölkki (2001, 131) korostaa, että oppilaat itse tuovat esiin kavereiden tapaamisen koulussa toimivan viihtyvyyden lisääjänä. Myös koulun positiivisella ilmapiirillä on todettu olevan suuri vaikutus koulunkäynnin mielekkyyteen ja koulussa viihtymiseen.

Vuorovaikutuksella, luokan yhteishengellä ja kavereussuhteilla on suuri merkitys opiskelijoiden kouluviihtyvyyden kannalta. Huono ilmapiiri tai turvaton, irrallinen, ahdistunut olo vaikuttavat tunneilla osallistumiseen ja oppimisvireeseen. Opettajien huomaavaisuus, pienet eleet ja kohtaamiset kannustavat oppilaita ottamaan toisensa paremmin huomioon ja nämä myös osoittavat opettajan kiinnostuneisuudesta oppilaita kohtaan. (Gordon & Lahelma 2002, 42–45.)

Opettajasuhteen laadun kokemus on vahvassa yhteydessä sekä kouluviihtyvyyteen että kouluun kiinnittymiseen. Myös kodin ja muiden vertaisten tuella on vahva yhteys emotionaaliseen kiinnittymiseen. Oppilaan kokema hyvä itsetunto ja arvio omasta koulumenestyksestä selittävät parempaa kouluviihtyvyyttä. (Maninen 2018, 89–95.) Ylisen (2011, 95) tutkimus osoitti, että kouluviihtyvyyteen suoranaisesti vaikuttavia tekijöitä ovat turvalliset aikuissuhteet, vuorovaikutussuhteet ja koulukaverit. Myös onnistumisen kokemukset, viihtyisä ja turvallinen kouluympäristö, vapauden ja kontrollin tasapaino sekä perustarpeiden toteutuminen koulussa edistävät kouluviihtyvyyttä.

Tuononen (2008, 19–22) korostaa tekstissään, että oppilaat antavat kiitosta koulukavereista ja koulun hyvästä ilmapiiristä, mutta pelkkä viihtyminen ja sosiaaliset suhteet eivät ole koulun ainoa merkitys. Oppilaat antavat paljon arvoa myös opetuksen laadulle, oppiainetarjonnalle, omille lempiaineille sekä oppituntien järjestämiselle koulussaan. Tutkimuksessa oppitunteja kehuttiin sopivan mittaisiksi ja

oppilaat olivat yleisesti tyytyväisiä mahdollisuuteen käydä koulua ja oppia uusia asioita.

Savolainen (2001, 51–66) selvitti tutkimuksessaan koulun työoloja kokonaisuutena sekä oppilaiden että henkilöstön kannalta. Oppilaat arvioivat turvallisuuden, yhteistyön ja ilmapiirin, kannustuksen ja tuen pulmatilanteissa, koulutyöjärjestelyt ja fyysinen työympäristön hyväksi kouluorganisaatiossaan. Heikoimmiksi oppilaat kokivat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. Tutkimukseen osallistuneet oppilaat nostivat kehittämistarpeiksi vahvemman puuttumisen työrauhaongelmiin ja kiusaamiseen sekä oppilaan ja opettajan välisen vuorovaikutuksen. Vuorovaikutuksen nähdään olevan yhteydessä osallisuuteen sekä kehittämistyöhön. Opettajilta toivotaan kannustusta, ymmärrystä ja molemmin puolista kunniotusta sekä innostuneisuutta. Oppilaat nostivat kehittämiskohteiksi myös oppilaitoksen fyysiseen ympäristöön liittyviä asioita.

Monien suomalaistutkimusten mukaan opiskelijat kokevat viihtyvänsä huonosti koulussa. Yksi selvä syy huonoon kouluviihtyvyyteen on opettajien heikko tietous ryhmäilmiöistä, joka saattaa näkyä negatiivisena oppilaan ja opettajan vuorovaikutuksessa ja työrauhassa. (Haapaniemi & Raina 2014, 23.) Heikon kouluviihtyvyyden syiksi esitetään muun muassa oppilaiden ja opettajien sosiaalinen ja emotionaalinen etäisyys, koululaisten tyytymättömyys vaikutusmahdollisuuksiinsa koulunkäyntiä koskevissa asioissa, epämieluisat opiskelutilat sekä kodin ja koulun välisen yhteistyön painotus vain ongelmien ratkaisuun. Koululaisten odotukset koulussa liittyvät sosiaalisiin suhteisiin eivätkä uuden oppimiseen. (Harinen & Halme 2012.)

Kouluviihtyvyyteen vaikuttavista yksilöllisistä ja kokemuksellisista taustatekijöistä esimerkiksi WHO-koululaistutkimuksissa vuodesta 1994 lähtien on todettu hyvin selityskelpoiseksi oppilaan oma arvio oppimistuloksistaan: koulumenestyksensä paremmin arvioivat pitävät koulunkäynnistä enemmän kuin heikommaksi koulumenestyksensä arvioivat – käsityksillä itsestä ja omasta osaamisesta on paljon merkitystä tässä suhteessa. (Harinen & Halme 2012, 12.) Kouluviihtyvyys on varsin pysyvä ominaisuus ja viihtymättömyys vielä pysyvämpi siirryttäessä perusopetuksesta toiselle asteelle. Kouluviihtyvyyttä voitaisiin edistää vahvistamalla

oppilaiden tunne- ja vuorovaikutustaitoja perusopetuksesta lähtien. (Manninen 2018, 91.)

4.2 Opettaja-oppilassuhde

Koulumaailmassa oppimisen rinnalle tuodaan opettajan ja oppilaan välinen suhde. Oppilaskeskeinen opetus korostaa turvallista, lämmintä ja kannustavaa oppimisympäristöä, jossa oppilaalle on suotu myös tila omalle päätöksenteolle. Hyvä opettaja on kiinnostunut kaikista oppilaistaan ja rakentaa heihin myönteistä suhdetta. Hänellä on myönteiset odotukset oppilaita ja heidän oppimistaan kohtaan. On tärkeää, että opettaja uskoo kaikkiin oppilaisiin erityisesti heikoimpiin suorittajiin. (Saloviita 2013, 43.)

Opettaja-oppilassuhde on oppimisessa luultua tärkeämpää. Suomalaisen opettajan ja oppilaan vuorovaikutus on suhteellisen demokraattista, mutta siihen ei liity useinkaan sellaista välittämistä ja lämpöä, että oppilas mieltäisi sen luottamukselliseksi. Ilmiö näkyy erityisesti esimurros- ja murrosikäisten suhteessa kouluun ja opettajiin. Oppilaat haluavat tietoisesti irrottautua aikuisten määrittämästä maailmasta ja luoda omaansa, joka kuuluu olennaisesti kehitysvaiheeseen. (Haapaniemi & Raina 2014, 30.)

Opettajat ja koulu voivat vaikuttaa oppilaiden opintomenestykseen. Opettajien kannustavuus ja opintomenestykseen liittyvät oletukset ovat yhteydessä oppilaiden hyvinvointiin. Oppilaiden rohkaisu ja turvallisuuden tunne siitä, että on arvokas ja että opettaja välittää on kouluviihtyvyyden kannalta tärkeää. Oppilaan hyvinvointia parantaa, kun vanhempien ja opettajien odotukset opintomenestyksestä ovat kohtuullisia oppilaan taitoihin nähden. Opettajien kollektiiviset pystyvyykokemukset vaikuttavat opetuksen tehokkuuteen ja tyytyväisyyteen. Koulu-yhteisön toimintatavoilla ja työoloilla on suoranaista vaikutusta oppilaiden käyttäytymiseen ja opintomenestykseen. Opiskelijaa tukeva koulu lisää koulutyytyväisyyttä ja vähentää stressiä. (Vahtera 2007, 15.)

Nuoren laadukas oppiminen ja hyvinvointi edellyttävät oppilaan hyvää suhdetta kouluun ja toimivaa vuorovaikutusta koulun kanssa. Kontekstuaaliset tekijät esimerkiksi vanhempien tuki ja läksyjien seuraaminen sekä koulukaverien ja opettajien suhtautuminen oppilaaseen ovat sitoutumiselle olennaisia tekijöitä. Koulun sisäinen oikeudenmukaisuus ja opiskeluun saatu tuki vaikuttavat opiskelijoiden hyvinvointiin. Myös opettajan asettamat tavoitteet, rohkaisu ja tuki ovat hyvinvoinnin osatekijöitä. Näitä ovat myös koulun tarjoamat tukimuodot esimerkiksi koulu-terveydenhuolto, psykologi ja opintoneuvonta. Koululta edellytetään näiden tekijöiden huomioimista ja kehittämistä. (Holopainen & Savolainen 2008, 104–105.) Oppilaiden kouluviihtymiseen vaikuttaa ratkaisevasti koko koulu yhteisön vuorovaikutuskulttuuri (Haapaniemi & Raina 2014, 40).

Opettajalla on suuri rooli kouluviihtyvyyden kehittymiselle oppimisympäristössä. Turvallisuus on kaiken oppimisen edellytys, jota opettajien tulisi vaalia ja edistää toiminnallaan. Opetuksessa on pyrittävä uteliaisuuden lisäämiseen. Uteliaisuuden tyydyttämiseen perustuva oppiminen viihdyttää ja motivoi jatkamaan. Oppiminen tapahtuu parhaiten vuorovaikutuksessa ja opetuksessa olisikin tärkeää tukea tätä oppimisen sosiaalista luonnetta. Opettaja-oppilassuhteen etäisyys on varsin tavallista suomalaisessa koulukulttuurissa ja sen katsotaan vaikuttavan oppilaiden kouluviihtyvyyteen. (Haapaniemi & Raina 2014, 14, 79.)

Oppilaiden osallisuus ja kokemus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin lisää motivaatiota kouluun ja motivaatio lisää kouluviihtyvyyttä. Mikäli opettaja ei huomioi opiskelijoiden odotuksia kouluun liittyvissä asioissa voi edessä olla mielenkiinnon katoaminen tai konflikti. Koulumaailma tarvitsee opettajien ja opiskelijoiden yhteisiä suunnitelmia ja arviointia. (Haapaniemi & Raina 2014, 46, 71.)

4.3 Sosiaalisten suhteiden merkitys nuorelle

Hyvä lapsuus rakentuu vuorovaikutuksesta eri kehitysyhteisöissä, joista tärkeimmät ovat perhe, suku ja lähipiiri. Lapsen kasvaessa mukaan tulee uusia kehitysyhteisöjä, kuten koulu, harrastukset ja lapsen omat sosiaaliset verkostot. Nykypäivänä yhä tärkeämpiä lasten kehitysyhteisöjä ovat median eri muodot televisio-

ohjelmista Internet-yhteisöihin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 29.) Koulukavereilla on suuri vaikutus nuorten käyttäytymiseen ja opintomenestykseen. Kaverisuhteet tukevat nuoren hyvinvointia ja yhteenkuulumisen tunnetta. Opiskelijat, jotka tuntevat kuuluvansa ryhmään, viihtyvät koulussa paremmin, he eivät keskeytä opintojaan ja menestyvät hyvin. Kaveripiirillä on tärkeä rooli nuoren motivaatio-orientaatiossa. On tutkittu, että myös sosiaalisuudella on yhteys hyvään opintomenestykseen. Kavereiden sosiaalinen ja emotionaalinen tuki lisää hyvinvointia ja ne voivat kehittää nuoren kognitiivisia taitoja. (Vahtera 2007, 15.)

Koulu on oppilaille sosiaalinen tapaamispaikka. Oppilaat tulevat kouluun ensisijaisesti tapamaan kavereitaan kuin opiskelemaan. Oppilailla on päivittäinen tarve hoitaa kaverisuhteitaan ja koulussa siihen tarvittava aika on usein minimoitu. Nykyään pyritään pidempiin oppitunteihin ja lyhempiin taukoihin. Tästä syystä oppilaat hoitavat kaverisuhteitaan myös oppitunneilla, mikä koulukontekstissa on epäsuotavaa. Nuoret saavat toimivista sosiaalisista vuorovaikutussuhteista voimavaroja, jotka ehkäisevät stressiä ja edistävät terveyttä. (Haapaniemi & Raina 2014, 68.)

4.4 Suhde vanhempiin

Vaikka itsenäistymässä olevat nuoret ovat monessa suhteessa pysyviä, tarvitsevat he välittävien aikuisten aikaa ja tukea. Huoltajilla, kuten vanhemmilla on runsaasti mahdollisuuksia edistää lastensa kouluviihtyvyyttä. (MLL. Vanhemmille. Tietoa lapsiperheen elämästä.)

Hyvinvoivilla nuorilla on hyvät suhteet kavereihin, vanhempiin ja muihin merkittäviin aikuisiin. Vanhemmilla on keskeinen rooli nuoren tulevaisuutta koskevien päätösten teossa ja he ovat huomattava tuen ja palautteen lähde. Nuorella on positiivisempi asenne koulua kohtaan, jos vanhemmat luottavat heidän kykyihinsä. Kehitykselliset edut, kuten hyvä vanhemmuus ja lapsen älykkyys, suojaavat nuorta vastoinkäymisissä ja auttavat menestymään. Kodin ja perheen ilmapiiri on yhteydessä nuoren opintomenestykseen ja hänen sosiaaliseen ja emo-

tionaaliseen käytökseen koulussa. Vanhempien ja nuorten väliset huonot suhteet ja pahat konfliktit ovat yleensä jatkoa lapsuudessa vallinneelle tilanteelle. (Vahtera 2007, 16.)

Huoltajien kasvatustehtävään kuuluu kasvuprosessin tukeminen, joiden avulla nuori saavuttaa yhteiskunnallisen toimintakyvyn, osallisuuden ja elämänhallinnan. Nuoren terveyden suojeleminen kehitystä uhkaavilta haitallisilta vaikutteilta on osa huoltajien kasvatustehtävää. Huoltajien rooli nuorten kannustajana ja positiivisten kokemusten luoja on keskeinen nuoren itsetuntemukselle, kasvulle ja kehitymiselle. Palautteen anto nuoren suorituksista ja käyttäytymisestä vaikuttavat nuoren minäkuvan ja itsetunnon muodostumiseen. Huoltajien kannustus ja luottamus nuoren kykyihin lisäävät nuoren kokemusta itsestään arvostetuksi, osaavaksi ja hyväksytyksi. Positiivinen ja kannustava palaute tukevat nuoren vahvuuksien kehittymistä ja kiinnittävät huomion osaamiseen epäonnistumisten sijaan. (Honkanen & Suomala 2009, 32–35.)

4.5 Koulun ja kodin välinen yhteistyö

Koulun opetussuunnitelma velvoittaa koulun ja kodin yhteistyöhön. Opiskelijoiden hyvinvoinnin turvaamiseksi koulun ja kotien yhteistyö on merkittävässä roolissa. Vanhempia tulisi tukea vanhemmuuden roolissa ja heitä tulisi tiedostaa nuorten kasvua ja kehitystä tukevista ympäristöistä. Se, miten säännöllistä ja aktiivista koulun ja kodin välinen yhteistyö on, riippuu monesta asiasta. Kaikki vanhemmat eivät ole kiinnostuneita lapsensa koulunkäynnistä ja koulun toiminnoista tai kokevat, ettei heillä ole mahdollisuutta osallistua koulun toimintaan. (Haring, Havu-Nuutinen & Mäkihonko 2008, 24–25.)

Perusopetuslain, lukiolain ja lain ammatillisesta koulutuksesta mukaan koulun tulee tehdä yhteistyötä kotien kanssa. Opettajat ovat vastuussa koulussa tapahtuvasta kasvatuksesta, mutta heidän velvollisuus on myös kertoa vanhemmille koulun tapahtumista ja kokemuksista. Puhutaan kotien ja koulun välisestä kumppanuudesta, jolla on todetusti positiivisia vaikutuksia muun muassa oppilaiden koulumenestykseen, yleiseen koulutuksen asennoitumiseen sekä kotitehtävien

tekemiseen. Kotien ja koulun välinen yhteistyö lisää opettajan oppilaantuntemusta ja auttaa opetuksen suunnittelussa yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tavoitteena on tunnistaa oppilaan erityistarpeita ja sopia yhteiset toimintaperiaatteet kehityksen tukemiseksi. Vaikka nuoret ovat jo monessa suhteessa kykeneviä ja kapinoivat aikuisia vastaan, tarvitsevat he toisella asteella kodin ja koulun välistä yhteistyötä. (Lämsä 2013, 54–55.)

Opiskelijoiden tukeminen ja oppimisen edistäminen on koulun ja kodin yhteinen haaste. Huoltajien ja koulun välinen yhteistyö on välttämätön, koska huoltajilla on päävastuu opiskelijan kasvatuksesta ja he tuntevat hänet parhaiten. Yhteistyössä koulu määrittelee oman tulkinnan kautta nuoren osaamista, joista huoltajien kuuluu saada tietää. Koulun on tärkeää saada tietoon myös huoltajien odotuksista, arvoista ja normeista. Yhteistyössä tärkeintä on varmistua, että molemmat osapuolet ovat tulleet ymmärretyiksi ja kokevat olevansa tasa-vertaisiksi toimijoiksi. Koulun kunnioitus vanhemmuutta ja oman lapsen tuntemista kohtaan on tärkeä osa yhteistyötä. Kodin ja koulun välinen yhteistyö on sujuvaa, kun huoltajat kokevat toiminnan ja suhtautumisen oikeudenmukaiseksi. (Honkanen & Suomala 2009, 32–37.)

Tärkeää olisi korostaa kasvatuskumppanuutta. Vanhempien lisäksi eri ammattilaisilla on vastuu vaikuttaa nuoren kehitykseen toiminnallaan. Kasvatuskumppanuus on yhteistä toimintaa nuoren kehityksen tukemiseksi. Kaikilla on omat käsityksensä ihmisen kehityksestä ja sen tukemisesta ja myös kasvatuksesta. Tämä korostaa kasvatuksen ammattilaisten tärkeintä tehtävää yhteisen ymmärryksen rakentamisessa kaikkien kasvatuskumppaneiden välillä. Jos kasvatuskumppanuus ei toimi, nuori voi jäädä tilanteeseen, jossa missään kehitysyhteisössä ei tueta ja kohdata riittävästi. Tärkeintä on osallisuus, jotta nuori tulee kuulluksi ja aikuisilla on mahdollisuus lähestyä asioita nuoren näkökulmasta. (Rimpelä 2013, 19–20, 32.)

Nykyvanhemmuus on vaativaa ja vanhemmuus voi jäädä puutteelliseksi erinäisistä syistä. Yhteistyössä huoltajien kanssa koulu voi tukea vanhemmuutta esi-

merkiksi keskustelemalla nuorten kehityksestä, syventämällä kasvatustietoisuutta, antaa neuvoa käytännön ongelmiin tai ohjata huoltajia muihin palveluihin ja tukitoimiin. (Honkanen & Suomala 2009, 34.)

4.6 Kouluympäristön turvallisuus

Koululait ja opetussuunnitelma määrittävät koulu yhteisöä edistämään turvallisuutta yhteistyössä kotien ja eri hallintokuntien kanssa. Opetussuunnitelma velvoittaa koulut ja oppilaitokset määrittelemään toimenpiteet ja vastuunjaon erilaisien kriisitilanteiden ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi tai hoitamiseksi. Koulujen tulee laatia erilaisia toimintaohjeita kriisitilanteisiin sekä kiusaamisen, väkivallan, häirinnän ja päihteiden käytön ehkäisemiseen, tunnistamiseen ja hoitamiseen. (Opetushallitus. Kasvatus, koulutus ja tutkimus. Perusopetus. Hyvinvointi ja turvallisuus.)

Ihmisen psyykkisen hyvinvoinnin perustarpeisiin kuuluu turvallisuus. Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus turvalliseen kasvu- ja kouluympäristöön. Kiusaamista, syrjintää, väkivaltaa ja seksuaalista häirintää esiintyy kouluissa. Koulukiusaaminen lisää turvattomuuden tunnetta ja on vakava uhka ihmisen terveydelle, hyvinvoinnille ja koulumotivaatiolle. (Terveystieteiden tutkimuskeskus. Lapset, nuoret ja perheet. Tutkimustuloksia. Kasvu- ja kouluympäristön turvallisuus.) Turvallisen koulun rakentaminen on yhteistyötä oppilaiden, opettajien, vanhempien ja muun kouluhenkilökunnan kanssa. Kouluympäristössä opettajat sekä muu henkilökunta ovat vastuussa turvallisen ilmapiirin luomisesta ja tukemisesta kaikessa toiminnassaan. Turvallisuuden tunteen horjuminen saattaa näkyä opiskelijassa erilaisena oirehtimisena. Omia voimavaroja hyödyntäen opiskelija pystyy kompensoimaan turvallisuuden vajeen. (Honkanen & Suomala 2009, 13.)

Turvallisessa ryhmässä vallitsee ryhmän jäsenten keskinäinen arvostus ja työrauha sekä opiskelijoiden itsetunto vahvistuvat. Jokainen voi olla omaitsensä ja tuoda esille mielipiteitä, tunteita, arvoja ja unelmia. (Siponen 2005, 79–80.) Tur-

vallinen ryhmä luo edellytyksiä tunneälyn kehittymiselle, oppimiselle, vuorovaikutustaidoille, työelämätaidoille ja näin ehkäisee esimerkiksi kiusaamista (Aalto 2000, 24).

Oppilaiden pelonaiheita on joutua naurunlaiseksi muiden silmissä. Harvat oppijat ovat niin itsenäisiä, etteivät välitä muiden mielipiteistä. Väärin vastaaminen tunnilla on noloa ja siitä saa kiittailua helposti muilta oppilailta. Opettajan rooli on suuri, jotta luokassa ymmärrettäisiin väärin vastausten arvo, niistä voi oppia. Oppilaille on luotava turvallinen ympäristö, jossa voi luvallisesti tehdä virheitä ilman nolaamisen pelkoa. Opettajan täytyy myös tarkkailla, miten menestyjiin suhtaudutaan. Menestyjät saatetaan eristää muun ryhmän ulkopuolelle. (Haapaniemi & Raina 2014, 84.)

5 TOTEUTUS

Tässä luvussa viisi käsittelen ja perustelen aineistonkeruumenetelmää, haastateltavia sekä aineiston analyysia.

5.1 Teemahaastattelu

On tyypillistä, että haastattelut tapahtuvat suorassa kontaktissa tutkijan ja tutkitavan välillä luonnollisessa ympäristössä. Haastattelujen ja analysoinnin avulla nuorten reaali maailma suodattuu tutkimustuloksiksi. (Kananen 2014, 18.) Opin näytetyön työvälteenä käytän teemahaastattelua. Kaikki haastattelut toteutuivat yksilöhaastatteluina ja noudattivat liitteen 2 runkoa. Aihepiirit eli teemat oli hahmoteltu etukäteen. Niiden mukaan muotoutuivat varsinaiset kysymykset alakysymyksineen. Haastattelurunko on kahden A4-sivun pituinen. Kysymyksillä haluttiin saada tietoa opiskelijoiden näkökulmasta asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, joka etenee kaikille samojen teema-alueiden varassa. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta haastattelija voi vaihdella niiden järjestystä ja sanamuotoja. Haastateltava ei ole sidottu valmiiksi laadittuihin vastausvaihtoehtoihin vaan voi vastata omin sanoin. (Hirsijärvi & Hurme 2010, 47.) Teemahaastattelu etenee tutkittavan ehdoilla, tutkittava saa vapaasti kertoa kertomustaan aiheesta. Tutkijan tehtävänä on pitää keskustelu teeman piirissä ja kysyä tarkentavia kysymyksiä tarvittaessa. (Kananen 2014, 76.)

Haastattelurungon kysymykset mietittiin yhdessä tilaajan kanssa. Kysymysten laadinnassa kiinnitimme erityistä huomiota niiden selkeyteen, jotta haastateltavat ymmärtäisivät oikein niiden tarkoitusperän. Haastattelurungosta (Liite 2) jätettiin tarkoituksella pois muutamia kysymyksiä, ettei se säikäyttäisi opiskelijoita pituudellaan. Puolestaan lisä- ja tarkentavia kysymyksiä esitettiin haastateltaville useita. Uskon, että puolistrukturoitu teemahaastattelu oli opiskelijoille mielekäs, koska se antoi mahdollisuuden vastata kysymyksiin omin sanoin.

Teemahaastattelu korostaa haastateltavien elämysmaailmaa ja sillä voidaan tutkia yksilön ajatuksia, tunteita, uskomuksia sekä kokemuksia tuoden tutkittavien omat äänet kuuluviin. Keskeistä teemahaastattelussa on ottaa huomioon ihmisten tulkinnat asioista ja niiden merkitykset. (Hirsijärvi & Hurme 2010, 48.) Ihmiset yrittävät ymmärtää asioita skeemojen avulla, jotka tarkoittavat mielensisäistä mallia tosimaailmasta. Tutkittavien vastaukset ovat näin heijastumia heidän kokemastaan todellisuudesta. (Kananen 2014, 86.) Opinnäytetyön lähtökohtana on opiskelijoiden näkökulma ja oma ääni, joten teemahaastattelun valinta osoittautui hyväksi valinnaksi.

Haastattelutilanteessa molemmilla osapuolilla on ennakkokäsitykset toisistaan (Kananen 2014, 73). Toteutin haastatteluni yksilöhaastatteluna. Yksilöhaastattelut keskittyvät haastateltavan henkilökohtaisiin mielipiteisiin haastattelun aiheena olevista asioista. Yksilöhaastattelut etenevät usein johdonmukaisen rakenteen mukaan tutkijan ja haastateltavan vuorovaikutuksessa. (Pietilä 2010, 219.) Olin haastattelijana opiskelijoille tuntematon, mutta pystyin lyhyessä ajassa luomaan rennon ja turvallisen ilmapiirin, jotta opiskelijan olisi helpompi kertoa henkilökohtaisista kokemuksistaan.

Ryhmähaastattelussa jäsenet käyttävät usein samanlaisia puhe- ja kuvaustapoja ja viestivät samanlaisia käsityksiä puheena olevista asioista (Pietilä 2010, 215). Valinta käyttää yksilöhaastattelua tuntui loogisimmalta, koska silloin saisin opiskelijoilta juuri heidän oman henkilökohtaisen mielipiteensä kuuluviin. Vastaukset olisivat voineet poiketa ryhmähaastattelussa, jossa vahvimmat osapuolet olisivat voineet dominoida heikoimpien jäädessä varjoon. Opiskelijat olisivat voineet johdatella toisiaan vastaamaan yhtenäisesti, ja sitä kautta vinouttaa tutkimustuloksia. Yksilöhaastattelussa pystyin tarkkailemaan opiskelijan energia- ja keskittymistasoa ja viemään haastattelun läpi niiden puitteissa. Uskon, että yksilöhaastattelut tukevat teorian tiedon sekä aiempien tutkimusten rinnalla tutkimusongelman selvitystä.

Nuorten haastatteluissa on tärkeä huomioida muutama seikka, ensinnäkin heidät on saatava motivoitumaan haastatteluun. Tutkimukseni liittyi koulunkäyntiin, mikä on monelle nuorelle ongelmakohta, jota kohtaan kapinoida. Lisäksi nuoret eivät

halua, että heidän asioistaan udellaan. Moni nuorista on itsenäistymisen kynnyksellä ja haluaa hoitaa asioitaan itse aikuisten niihin puuttumatta. Nuorille tulisi välittyä tunne, että heidän mielipiteistään välitetään ja että heidän vastauksillaan on merkitys. Nuoren motivoimiseksi on hyvä taata, että hän on tutkimuksen apuri ja että hänellä on tärkeä rooli tutkimustulosten takaamiseksi. Mahdollisuus päästä haastatteluun mukaan ja tulla kuulluksi ovat nuorelle varmasti merkityksellisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 132.)

5.2 Aineiston keruu

Opinnäytetyöprosessi alkoi tammikuussa 2019 tilaajan toiveesta ja tarpeesta. Aiheen jäsennyttyä alkoi opinnäytetyön suunnitelman kirjoittaminen. Tutkimuslupa myönnettiin maaliskuun 2019 puolivälissä. Haastateltavat opiskelijat valittiin yhdessä koulukuraattorin avustuksella. Haastateltavat olivat osallistuneet koulun liittyviin kyselyihin aikaisemminkin ja ilmaisseet kiinnostuksensa koulun kehittämistyöhön. Tarkoituksena oli haastatella kuutta (6) opiskelijaa, mikä ei onnistunut aikataulutuksen tiimoilta. Maaliskuun 2019 viimeisellä viikolla haastatteluluvat tutkimusta varten kysyttiin opiskelijoiden huoltajilta (LIITE1). Huoltajille annettiin myös mahdollisuus esittää kysymyksiä opinnäytetyön tekijälle. Yksikään huoltaja ei kieltänyt lapsen osallistumista, eikä kysymyksiä opinnäytetyöstä esitetty. Myös haastateltaville opiskelijoille annettiin mahdollisuus kieltäytyä kyselyyn osallistumisesta.

Kaikki neljä (4) haastattelua toteutettiin huhtikuun alkupuolella, ja ne tehtiin oppilaitoksen tiloissa. Haastatteluni oli ennalta suunniteltu, ja sille oli varattu riittävästi aikaa ja tilaa. Haastattelut nauhoitettiin matkapuhelimen tallentimella, ja yhteensä haastattelumateriaalia kertyi noin kolme tuntia. Haastatteluun osallistui kaksi ensimmäisen ja kaksi toisen vuosikurssin opiskelijaa. Haastateltavien ikä vaihteli 16–18 vuoden välillä. Olen kiinnittänyt erityistä huomiota haastateltavien anonymiteetin turvaamiseen, ja sen takia osallistujien nimiä ei julkaista tässä opinnäytetyössä.

En ollut haastateltaville opiskelijoille tuttu aikuinen, joten käytin haastattelutilanteen aluksi hetken tutustumiseen. Uskoin tämän lisäävän luottamusta haastateltavien ja haastattelijan välillä ja luovan paremman vuorovaikutuksen. Seuraavaksi esitin opiskelijoille lyhyesti, mistä opinnäytetyössä on kysymys ja mitkä tavoitteeni olivat, sekä kysyin kertaalleen heidän kiinnostusta osallistua vapaaehtoiseen haastatteluun. Opiskelijat ottivat haastattelun vastaan myönteisesti. Haastattelua varten olin laatinut ennakolta tarkasti kysymykset, jotka annoin opiskelijoille luettavaksi ennen varsinaista haastattelutilannetta. Puolistrukturoidun teemahaastattelun tavoin pystyin esittämään tarvittaessa spontaaneja välikysymyksiä tarkemman tutkimustiedon saamiseksi. Haastattelijana pidin yllä haastateltavien motivaatiota ja vastasin ajankäytöstä, aloituksesta ja lopetuksesta.

5.3 Aineiston analyysi

Laadullisen aineiston analyysissä aineisto järjestetään muotoon, josta on mahdollista eritellä ja etsiä vastauksia tutkimusongelmaan. Aineiston analyysi on uusien merkitysten rakentamista tekemällä päätelmiä ja tulkintoja sekä antamalla selityksiä tehdyistä ratkaisuista. (Eskola & Suoranta 2005, 225.)

Haastattelujen jälkeen oli vuorossa litterointi eli ääninauhojen puheen muuttaminen tekstiksi. Litteroinnin tarkkuustaso määräytyy tutkittavan ilmiön mukaan. Jos kiinnostus haastattelussa keskittyy esiin tuleviin asiasisältöihin tai tutkitaan jotain tapahtuman kulkua, mitä prosessissa tapahtui, ei litteroinnin tarvitse olla yksityiskohtainen. (Ruusuvuori 2010, 425–426.) Litteroin ääninauhat sanatarkasti sekä haastattelijan että haastateltavan puheenvuorot kiinnittäen huomiota sanojen painotukseen. Litteroinnin tarkoitus oli saada vastauksia tutkimuskysymyksiin, ei niinkään yksityiskohtien havaitseminen. Jätin litteroinnista pois puheenvuorojen tauot, päällekkäin puhumisen ja äänensävyn muutokset. Litterointivaiheessa kirjasin itselleni ylös haastatteluista tulleita ajatuksia. Litterointi tapahtui tietokoneen Word-tekstinkäsittelyohjelmalla ja sen tuloksena syntyi 10-sivuinen aineisto. Alkuperäiset nauhoitukset ovat säilytyksessä salasanoin turvatulla tietokoneella jatkokäytön ja uudelleen litteroinnin mahdollistamiseksi. Näin litteroidusta tekstistä tehtyjen havaintojen tarkistaminen on tarvittaessa sujuvaa.

Haastatteluaineiston analysoinnissa olen käyttänyt sisällönanalyysia. Sisällönanalyysilla voidaan analysoida kirjoitettuja, kuultuja tai nähtyjä sisältöjä systemaattisesti ja objektiivisesti. Tarkoituksena on saada tutkimusaineisto järjestyksi johtopäätösten tekoa varten. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.) Tutkimusaineisto pelkistetään eli siitä karsitaan tutkimuskysymysten kannalta epäolennainen informaatio hävittämättä kuitenkaan olennaista informaatiota. Tämän jälkeen aineisto ryhmitellään uudeksi kokonaisuudeksi se mukaan, mitä aineistosta ollaan etsimässä. (Vilkkä 2005, 140.)

Analyysin pohjana ovat tutkimuskysymykset. Analysointi tapahtui lukemalla litteoitu aineisto huolella läpi useaan otteeseen samalla merkiten kohdat, jotka olivat olennaisia tutkimuskysymysten kannalta. Pyrin löytämään opiskelijoiden puheista niitä tekijöitä, jotka vastaavat asettamiini tutkimuskysymyksiin. Tarkastelin, mitä opiskelijat kertovat omasta kokemuksestaan ja pyrin ymmärtämään heidän toiminta- ja ajattelutapojaan. Olin kiinnostunut heidän subjektiivista kokemuksistaan ja näkemyksistään. Teemahaastattelun tavoin aihepiirit eli teemat oli hahmoteltu etukäteen, jotka muokkaantuivat lopulliseen muotoonsa analyysin avulla. Aineiston analyysin avulla haastateltavien vastauksista löytyivät seuraavat teemat: yleinen kouluviihtyvyys, sosiaalinen oppimisympäristö, psyykkinen oppimisympäristö sekä kouluviihtyvyys ja sen kehittäminen.

6 TULOKSET

Tämän luvun tavoitteena on luoda yleiskuvaus tutkimukseen osallistuneiden neljän opiskelijan haastatteluvastauksista. Tulokset on jaettu teemoittain neljään osaan: Ensimmäiseksi esitellään opiskelijoiden yleistä kouluviihtyvyyttä ja tarkastellaan mitkä asiat tekevät koulupäivästä onnistuneen sekä tuottavat hyvää mieltä koulussa. Lisäksi tarkastellaan, onko kouluun helppo tulla sekä millaiset asiat tekevät koulusta hyvän paikan. Ensimmäisessä teemassa luodaan katsaus myös oppituntien vaikutukseen kouluviihtyvyyttä ajatellen. Toisessa osassa kuvataan opiskelijoiden sosiaalista oppimisympäristöä, tarkastellaan koulukaverien, opettajien sekä vanhempien vaikutusta opiskelijan kouluviihtyvyyteen. Kolmannessa osiossa tarkastellaan psyykkistä oppimisympäristöä turvallisuuden näkökulmasta. Lopuksi esitellään, mistä asioista opiskelijoiden kouluviihtyvyys rakentuu tällä hetkellä ja mitä he haluaisivat muuttaa koulussaan.

6.1 Yleinen kouluviihtyvyys

Haastateltavat viihtyvät koulussa ja pitävät koulua hyvänä paikkana. Haastateltavat kertovat perusteluiksi, että koulussa on hyvä ilmapiiri, erilaisia opiskelijoita eri kulttuureineen, hyvät opettajat eikä kiusaamista esiinny. Koulun erikoispäivät ja teemaviikot piristävät normaalia arkea. Haastateltavat mainitsevat myös, että koulu on järkevää tekemistä arkisin. He tulevat mielellään kouluun, mutta kertovat viikonlopun jälkeisten rutiinien muutosten tuottavan hieman vaikeuksia maanantaisin. Kuitenkin koulun ja opiskelun he näkevät velvollisuutena, jota tulee käydä. Haastateltavat kokevat tulevaisuuden rakentamisen mielenkiintoiseksi ja näkevät koulun tukevan tätä. Kouluun lähtöä helpottaviksi asioiksi he mainitsevat vahvan työmoraalin sekä vaihtoehtoiset reittivalinnat kouluun.

On hyvä ryhmähenki ja paljon erilaisia opiskelijoita, erilaisia kulttuureja, mutta kaikki kummiskin pystyy olemaan yhdessä ihan tiiviisti.

Siinä on se rutiini, sun elämä pohjautuu siihen, et sä käyt jossain niinku arkipäivisin ja siitä tulee se rutiininomainen juttu.

Juu kouluun on ihan mukava lähteä, koska täällä ei oo mitään vastenmielistä, josta en pitäis.

Onnistuneen koulupäivän edellytyksiä ovat tunne oppimisenkokemuksista, koulukaverit ja mielenkiintoiset kurssit. Myös ilmasta kouluruokaa pidetään hyvänä. Lyhyet koulupäivät koetaan mukavana vaihteluna pitkien päivien sijaan. Koulupäivät, jotka rakentuvat epämukavista- sekä mieluisista oppiaineista koetaan ylläpitävän koulumielekkyyttä. Koulukavereilla koetaan olevan suuri vaikutus onnistuneeseen päivään.

Onnistuminen, se että koulupäivän käy täällä ja se menee hyvin ja sä opit jotain siellä, se tekee koulupäivästä onnistuneen.

Ja jos frenditki jaksaa olla sinä päivänä kunnolla et kaikki opiskelis niin silloin vois sanoo et on onnistunut päivä.

Opiskeluissa eniten iloa tuottavia asioita haastateltavien mukaan ovat koulukaverit, oppiminen, omat suosikkioppiaineet sekä onnistumisen kokemukset. Myös vanhemmilta saatu tuki ja matala kynnyks pyytää opettajaa apuun ovat iloa tuottavia asioita. Opiskeluissa lannistavia ja kouluviihtyvyyttä heikentäviä asioita ovat epämieluisat pakolliset oppiaineet ja aineet, joissa ei menesty. Kokeet koetaan raskaina ja stressaavina. Vuodenajat vaikuttavat myös mielialaan.

Sit ku mä oon oppinu niistä asioista ja tajuun et hei mä osaan tän asian. Mä oon tullut vähän niinku asiantuntijammaks.

Jotkut oppiaineet, jotka ei oo mun lemppareita voi pienentää vähän sitä kouluiloa. Mutta kyl mä siltikin käyn ne ihan kunnialla läpi.

Kiinnostus, menestys, korkea ajattelutapa, hyvä opettaja ja ilmapiiri vaikuttavat oppiaineiden mielekkyyteen. Myös vapaamat aineet, joihin ei sisälly koetta koetaan mielekkäiksi. Haastateltavat kertovat normaalien käytössä olevien oppituntien olevan mielekkäitä, toki yksilölliset mielipiteet huomioiden esimerkiksi suhtautuminen ryhmätöiden tekemiseen. Tärkeimmäksi asiaksi kerrotaan uusien asioiden omaksuminen. Oppitunneille kaivataan lisää vierailuja sekä vaihtoehtoisten opetustapojen kokeilua. Kaiken kaikkiaan oppitunteja pidetään hyvinä ja monipuolisina.

6.2 Sosiaalinen oppimisympäristö

Haastateltavilla on koulukavereita, ja ne koetaan tärkeiksi. Koulukavereilla on suuri vaikutus siihen, miten haastateltavat suhtautuvat koulunkäyntiin. Koulukaverit tuovat seuraa, lisäävät motivaatiota ja jaksamista sekä luovat turvaa. Myös työskentely tuttujen kavereiden kanssa koetaan helpommaksi. Koulukaverit ruokkivat sekä positiivista, että negatiivista suhtautumista kouluun. Koulukavereiden suhtautumisella koulunkäyntiin nähdään olevan suuri vaikutus omaan suhtautumiseen. Tulevaisuuden suunnittelu ja koulun pitäminen järkevänä kavereiden keskuudessa lisäävät koulumyönteisyyttä.

Se parantaa sitä koulussa käyntiä, ku siel ei oo ketää sellasta, joka ois sillee et koulu on iha turhaa eikä sinne kannate mennä.

Pari muuta tyyppiä, jotka opiskelee ahkerasti nii sit tulee sellanen fiilis et nyt on pakko tseppaa et saa parempii numeroita. Vois sanoo et se on kilpailuhenkistä jollai tasoo, mut hyvällä tavalla.

Hyvässä opettajassa arvostetaan ammattitaitoa, kurinpitoa, asiallisuuden ja hauskuuden yhdistelmää. Kiinnostunutta ja innostunutta opettajaa pidetään opiskelijoiden motivaation lisääjänä ja uteliaisuuden herättelijänä. Hyvä opettaja näkee ja huomioi opiskelijat yksilöinä, osaa ottaa huomioon opiskelijoiden tarpeet ja auttaa tarvittaessa. Opetustyylyltään hyvä opettaja käyttää vertauskuvia ja esimerkkejä, jolloin opittava asia on helpompi omaksua.

On niin kiinnostunut ja innostunut et se leviää se kiinnostuneisuus ja into myös opiskelijoihin. Kertoo niistä asioista niin mielenkiintoisesti et uteliaisuus kasvaa.

Kiinnittää huomiota rektioihin luokassa niiku tarkkaavaisuus ja huomioiminen oman kiinnostuneisuuden lisäksi.

Opettajien tuki koetaan tärkeäksi ja riittäväksi. Haastateltavien kokemus on, että opettajat puuttuvat opiskelijoiden ongelmakohtiin ja antavat tukea yksilöllisesti. Tuenmuodoiksi kerrotaan tukiopetus, lisätehtävät, asian selittäminen toisella tavalla ja esimerkit. Haastateltavat kokevat, että opettajat välittävät opiskelijoista, sen voi aistia heidän olemuksesta. Opettajat osallistavat opiskelijoita ja ottavat

heidän mielipiteensä huomioon. Opettajat ovat kiinnostuneita opiskelijoista ja haluavat taata heille onnistumisia ja menestystä opinnoissa. Osa opettajista saattaa myös palkita opiskelijoita hyvistä suorituksista eri keinoin.

Opettajat kyllä välittää, kun auttaa sua eri tavalla kuin muita vaik kaikki on tasavertasessa asemassa. Kaikki oppii omalla tavalla.

Sillee opettajii kiinnostaa oppilaiden mielipiteet ja et mitä ne aattelee ja halua.

Ja, jos se haluaa hiljasuutta luokkaan nii kyl se tarkoittaa sitä et se haluaa, että kaikki jotka opiskelee sitä kurssia niin se haluaa et ne oppii jotain.

Toimeen tuleminen opettajien kanssa koetaan hyödylliseksi ja se nähdään olevan opiskelujen sujumisen edellytys. Vuorovaikutus opiskelijan ja opettajien välillä on kaikkien haastateltavien mielestä toimiva. Opettajien koetaan olevan läsnä ja molemminpuolinen kunnioitus näkyy.

Jos sä kohtelet opettajaa hyvin nii se kohtelee sua. Kunnioitusta molemmin puolin tarvitaan silloin pärjää parhaiten.

Kouluiloa lisääviä tekijöitä ovat opettajien positiivisuus, innostuneisuus ja kiinnostuneisuus. Myös näiden asioiden lisääminen koetaan hyödyntävän kouluiloa. Lisäksi haastateltavat mainitsevat oppituntien sisältöjen vaihtelun olevan positiivista.

Osa opettajista ei osaa, ne ei oo ehkä niin positiivisii siin aineessa. Ne on opettanu nii kauan et ne ei oo enää nii ilosii siitä. Se välittyy opiskelijoille aina välillä. Se vähän vähentää kouluiloa.

Jotkut opettajat tosi kiinnostuneita ja innostuneita, joka tekee oppitunnista kevyen tuntuisen.

Täällä on tosi paljon sellasii, jotka näyttää et on mukava aine ja kannattaa opiskella ja tällä pääsee pitkälle.

Haastateltavilta kysyttiin, mitä vanhempien tuki tarkoittaa ja millaista tukea he omilta vanhemmilta saavat koulunkäyntiin. Vanhemmat muistuttavat koulunkäynnin tärkeydestä, ohjaavat ja antavat neuvoja. Vanhemmilta voi kysyä apua koulutehtävissä ja heiltä voi kysyä mielipiteitä kirjoitelmiin. Kotona saa omaa tilaa ja

rauhaa opintoja varten. Vanhemmilta saa taloudellista tukea ja he saattavat pal-
kita hyvistä suorituksista. Vanhempien tsemppaava asenne ja avoin, rehellinen
viesti ”yritä parhaasi” on tärkeää. Haastateltavat korostavat itsenäistymistä ja sii-
hen kuuluvaa etäännyttämistä vanhemmista. Halutaan opetella ottamaan vastuuta
itsestään ja pitämään huolta asioista. On kuitenkin toivottavaa, että vanhemmat
kulkevat rinnalla ja heiltä saa apua, jos sitä tarvitsee.

Auttaa opiskelijaa et hei sulla on nyt nää velvollisuudet. Opit itsenäis-
tymään samalla ja pitämään asioista huolta itsekkin. Ne antaa sellasta
ohjausta ja neuvoja, mut samalla se on niiku tuki.

Haastateltavien vanhemmat osallistuvat lastensa koulunkäyntiin vaihtelevasti ja
antavat tukea eri muodoissa. Yhden opiskelijan vanhemmat eivät puutu lapsensa
koulunkäyntiin erikoisemmin, koska heidän välillensä on luottamussuhde ja he
tietävät lapsensa pärjäävän hyvin ja pitävän huolta koulunkäynnistään. Haasta-
teltavat pitävät tärkeänä, että vanhemmat osoittavat kiinnostuneisuuttaan kysy-
mällä esimerkiksi koulukuulumisia.

On auttanut just kaikissa koulutehtävissä. Se tuntuu mukavalta ku
aina voi turvautua siihen et joku jeesii. Yleensä äiti aina kysyy miten
menee.

Vanhempien lapselleen antamat kiitokset sekä kehu koulumenestyksestä läm-
mittävät mieltä ja motivoivat jatkamaan yhä korkeammalle. Vanhempien antamat
kehu tuntevat haastateltavista palkitsevilta ja silloin he tietävät saavuttaneensa
jotain.

Tuntuu palkitsevalta et hei mää oon tehny jotain ja saavuttanut jo
tain. Ja et must ollaa ylpeitä ja pitää jatkaa tätä samaa rataa.

Haastateltavien mielestä omien vanhempien antama tuki koetaan riittäväksi.
Haastateltavat kertovat osaavansa pyytää apua sitä tarvittaessa. Yksi haastatel-
tava painottaa, että toisen asteen opiskelijat lähenevät täysi-ikäisyyttä, jolloin
vanhempien tulisi antaa enemmän tilaa ja vastuuta nuorelle hoitaa itseään kos-
kevia asioita.

Mun mielestä ne tukee nyt nii hyvi ku ne pystyy. Mulla on semmonen
tunne et ne tekee kaikkensa ja mää oon tyytyväinen siihen.

Täs iäs pitäis pystyy jo ite pitää itestään huolta ja kohta on niiku laillisesti aikuinen. Pitäis osaa pitää itsestään huolta ja, jos niiku tarttee jotain nii sit vaa puhuu ja kyselee et onko tää mahdollista jne.

6.3 Psyykkinen oppimisympäristö

Haastateltaville esitettiin kysymyksiä oppimisympäristön turvallisuuteen liittyen. Haastateltavat kokivat koulun olevan turvallinen. Turvallisuuteen johtaviksi tekijöiksi esitetään koulun sijainti, välittävät aikuiset, aikuisten puuttuminen ristiriitaitilanteisiin, aikuisten läsnäolo ja näkyminen kouluympäristössä, sääntöjen noudattaminen, turvallisuusasioiden suunnittelu ja niistä kaikille tiedottaminen sekä tilanteiden harjoittelu. Haastatteluissa käy ilmi, ettei koulussa esiinny fyysistä väkivaltaa saati kiusaamista. Jos kiusaamistilanteita esiintyy, siihen puututaan välittömästi. Yksi haastateltavista mainitsee koulun olevan yhteisöllinen ja kertoo kanssaihmissen verkostoutuvan hyvin.

On iha turvallista. Monestakin syystä. Opettajat puuttuu asioihin. On turvallisuus, joista ei poiketa. Noudatetaan niitä sääntöjä, joita pitääkin noudattaa.

Tää on sellanen yhteisöllinen koulu. Et niinku ihmiset on kanssa käymisissä eri tilaisuuksis, luo verkostoitumista. Puututaan kiusaamiseen parhaalla tavalla, jos sitä on.

Koulun turvattomuuteen haastateltavien mielestä vaikuttavat asiat, joita ei voi ennakoida. Yksi haastateltava avaa, että koulun ulkopuoliset tekijät voivat aiheuttaa turvattomuutta ja viittaa esimerkiksi pommiuhkiin. Haastateltavat mainitsevat turvattomaksi kokemukseksi koulussa tapahtuneen välikohtauksen, jolloin jouduttiin turvautumaan virkavaltaan. He kertovat, että henkilökunta oli toiminut tilanteessa ammattitaitoisesti ja tapahtuneen jälkeen koulun turvatoimia parannettiin.

Koululuokissa koetaan olevan hyvä ilmapiiri. Luokissa vallitsee kaikkien kunnioitus, joka ilmenee esimerkiksi siitä, että kaikkien vastauksia ja puheenvuoroja kuunnellaan. Haastatteluissa käy ilmi, että iso luokka koostuu monista kaveriporukoista ja joskus yksin kurssille tullut saattaa aluksi jäädä porukoiden ulkopuo-

lelle. Todetaan kuitenkin, että kaikki pääsevät ryhmään mukaan ja löytävät kurssikavereita ennen pitkää. Luokissa uskalletaan ilmaista oma mielipide. Haastateltavat tiedostavat, että luokkatoverit voivat olla mielipiteiden kanssa erimieltä ja pitävät tätä hyvänä vastavuoroisena pohdiskeluna ja näkökulmien vaihtona. Yksi haastateltava kokee, että joskus muut opiskelijat saattavat hihitellä toisten vastauksille, mutta toteaa että hihittely on voinut todellisuudessa kohdistua johonkin muuhun asiaan. Hän painottaa, että opettajat puuttuvat hihittelytilanteisiin.

Kyllä täällä on hyvä ilmapiiri. Emmä oo huomannu mitään ikävää. Kaikki toimii hyvin yhteen.

Haastateltavat kuvaavat hyvää ilmapiiriä sellaiseksi, jossa kanssaihmiset ovat avoimia eikä kukaan arvostele toisia. Kiinnostuneisuus, toisten kuunteleminen ja kehuminen osoittavat toisten kunnioitusta ja arvostusta. Myös ihmisten positiivisuus ja iloisuus luovat kivaa ilmapiiriä. Hyvässä luokkailmapiirissä kaikkien kanssa tullaan yhteistyöhön, hyväksytään erilaisuus eikä syrjitä. Myös opettajan käyttäytyminen vaikuttaa hyvään ilmapiiriin: hauska, mukava ja välillä vitsikäs opettaja tekee oppitunneista innostavan, mikä lisää opiskelijoiden halua käydä oppitunneilla.

Kaikki osaa toimia toistensa kanssa. Täällä on eri kansallisuuksia, nii ei mitää rasistisuutta. Vaiko ois tummaihoisen nii hänenkin kanssa toimitaan hyvin, eikä olla syrjiviä. Vaikka ois erilainen nii osataan toimia hyvin hänen kanssaan.

Kaikki on avoimia, kukaan ei arvostele sitä mitä sä sanot. Ihmiset kuuntelee sua ja osottaa kiinnostusta, tuntuu et mua kunnioitetaan ja arvostetaan.

Haastateltavat saivat kertoa lopuksi, mitä he muuttaisivat oman koulunsa luokkailmapiirissä. Ylimääräinen melu halutaan pois, se että opettaja joutuu tästä huomauttamaan jatkuvasti, häiritsee keskittymistä. Pääkaupunkiseudun toisen asteen oppilaitos on hyvin monikulttuurinen, ja siellä on paljon eri kansalaisuuksia. Haastateltava huomauttaa supattelun olevan inhottavaa varsinkin silloin, kun se tehdään vieraalla kielellä, jota ei ymmärretä. Luokkaan muodostuneilta pienporukoilta kaivataan kaikkien huomioonottamista. Olisi toivottavaa, että opiskelijat vaihtavat spontaanisti tutusta ryhmästä uuteen ja ryhmissä työskenneltäisiin

tehokkaasti. Opettajilta kaivataan joustoa erityisesti iltapäivän oppitunneilla, jolloin opiskelijoiden energiatasot alkavat vähentyä ja keskittyminen on verkkasta. Haastateltavien mukaan tämä aiheuttaa pientä puheensorinaa ja levottomuutta, jota opettaja voisi sallia tiettyyn pisteeseen asti. Yksi haastateltava oli sitä mieltä, että ilmapiiri on sellainen kuin sen kuuluu olla, eikä muutettavaa ole.

Et jos on paljon pikku porukoita luokissa niin jokainen osais erilaisissa tilanteissa ottaa kaikki huomioon. Lähtee vähän niinku spontaanisti mukaan toiseen piiriin, et jos ryhmät vaihtuu niin eiku mennään vaan. Hiljasuus on vähän kiusallista ja vähän ärsyttävää välillä ryhmässä. Et kaikki lähtis samalaisella innolla mukaan, ois tärkeitä. Sais paljon aikaseks.

Haastattelussa kysyttiin, tapahtuuko koulun sisällä fyysistä tai henkistä kiusaamista. Vastauksista korostuu, ettei koulussa esiinny kiusaamista, mutta sen tiedostetaan voivan olla näkymätöntä opiskelijoiden keskuudessa. Haastateltava kertoo havainneensa kerran tai kaksi kiusaamistapausta, joihin opettaja oli puuttunut välittömästi. Joidenkin opiskelijoiden välillä saattaa esiintyä leikkimielistä tönimistä, mutta sitä ei päästetä eskaloitumaan vihamieliseksi. Haastatteluissa mainitaan myös varttuminen aikuiseksi, jolloin osataan käyttäytyä asianmukaisesti ja tiedostetaan kiusaamisen olevan väärin. Haastateltava kertoo, että kaikki toisen asteen opiskelijat tuntevat toisensa, mitä tukee hyvä ryhmäytyminen opiskelujen alussa. Haastateltavat eivät hyväksy kiusaamista ja puuttuisivat siihen, jos sellaista tulisi ilmi.

Jos esiintyy niin todella vähän. Ainakaan itse en oo huomannu kukaan kerran tai kaks, et on tällasta. Mut siihen on opettajat puuttunu. Se on todella vähäistä täällä se kiusaaminen ja töniminen.

Haastateltavilta haluttiin tiedustella keneltä voi pyytää apua koulussa. Vastauksista ilmenee, että opettaja on taho, jolta kysytään helpoiten apua. Myös kaverilta, apuopettajilta, kuraattorilta ja opolta pyydetään apua. Haastateltavat tulevat loppupäätökseen, että kelta tahansa koulun aikuiselta voi pyytää apua ja että he ohjaavat oikean henkilön luokse tarvittaessa. Pääkaupunkiseudun toisen asteen oppilaitoksen opiskelijat tiedostavat, mikä on opiskelijahuoltoryhmän kokoonpano, ja heitä on rohkaistu kysymään ja pyytämään apua.

No ainakin opettajilta, kuraattorilta ja erityisopettajalta tai opolta tai muulta henkilökunnalta. Melkee keneltä vaa voi pyytää apua. Kyl ne sitte johdattaa sille oikeelle henkilölle, mistä sä voit parhaiten apua saada.

6.4 Kouluviihtyvyys ja kehittäminen

Haastattelun lopuksi tuli listata asioita, joista tämänhetkinen kouluviihtyvyys rakentui. Haastateltavat mainitsevat seuraavia asioita: kiinnostavat kurssiaiheet, kiinnostuneet opettajat, kouluruoka, hyvä ryhmähenki, kaveripiiri, hyvä luokka-henki, pärjääminen koulussa, tiedossa tuleva kesäloma, koulun sijainti ja vuodenaika.

Se koostuu nii monesta pienestä tekijästä, jos sitä lähtee kasaa maan. Mut tää on lähellä tää koulu, vaik ei aina jaksa nii kuitenkin voi tulla kouluun. Sit on paljon kavereita ku ne osaa piristää. Oppitunnit pysyy mukavina ja mielenkiintosina. Sit tietysti opettajat. Sit kans tää vuodenaika lisää kouluviihtyvyyttä, on mukava tulla kouluun eri kulkupeleillä.

Haastateltaville annettiin tilaisuus kertoa heidän muutosehdotuksiaan kouluun liittyen. Muutosehdotukset liittyvät fyysiseen kouluympäristöön, joka ei suoranaisesti liity tähän opinnäytetyön tarkastelukulmaan. Muutosehdotuksia olivat: servetit opiskelijoille ruokalaan, käytävän istuinpenkkien lisääminen, ruokalan nauhakoiden lisääminen, opiskelijoiden ruokatoiveiden kysely ja niihin vastaaminen, koulun pihalle palloilukenttä ja välinevuokraamo panttia vastaan. Fyysisellä kouluympäristöllä on suuri vaikutus kouluviihtyvyyden kannalta.

Ois hyvä, jos koulun pihalla ois paikka, missä pelata pallopelejä, vois olla joku välinevuokraamo panttia vasten, sais esim. pallon lainaan. Iso koulu ja ois vaik kaks kenttää sinne vois tulla muitakin ihmisii eikä oo aina sama kaveriporukka kene kans pelaa vaan et se muuttus. Se lois niiku yhteisöllisyyttä ja sitois meitä kaikkii tähän kouluun.

Kouluviihtyvyyden parantamiseksi haastateltavat kaipaavat muutoksia lähinnä fyysiseen kouluympäristöön. Koulun pihalle kaivataan liikkumiseen ja pallopeleihin käytettävää tilaa, joka kutsuisi mukaan kaikenikäiset opiskelijat lisäten koulun

yhteisöllisyyttä. Myös välinevuokraamo panttia vastaan olisi toivottu lisää koululle. Kalusteita, kuten naulakoita ja istuimia halutaan koulun käytäville lisää. Toiveena on, että opiskelijoilta kysyttäisiin aktiivisesti ruokatoiveita ja niihin myös vastattaisiin. Ruokalaan haluttaisiin myös opiskelijoiden käyttöön tarkoitetut servetit.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa käsittelen aineistosta nousseita tuloksia ja vertaan niitä aikaisempiin tutkimuksiin. Ensimmäiseksi tarkasteltiin yleistä kouluviihtyvyyttä, jossa selviteltiin onnistuneen koulupäivän ja hyvää mieltä tuottavia asioita sekä mikä tekee koulusta hyvän paikan, johon on mukava tulla. Tässä osiossa oli tarkoitus saada tietoa myös oppituntien ja kouluaineiden vaikutuksesta kouluviihtyvyyteen.

Haastateltavat viihtyvät koulussa eikä koulunvastustuskulttuuria ilmennyt. Koulua pidetään hyvänä paikkana, jossa on hyvä ilmapiiri, hyvät opettajat, kulttuuritaustaltaan erilaisia opiskelijoita eikä kiusaamista esiinny. Kouluun tullaan mielellään, vaikka viikonlopun aikana sekoittuneet rytmit saattavat tätä hankaloittaa, osalla hieman enemmän. Koulunkäyntiä pidetään velvollisuutena ja järkevänä tekemisenä arkisin, asiana, joka tukee tulevaisuuden rakentamista. Vahva työmoraali, vaihtoehtoiset reittivallinnat kouluun, erikoispäivät sekä teemaviikot tukevat ja pirstävät koulunkäyntiä.

Onnistuneen koulupäivän edellytyksiä ovat tunne oppimisenkokemuksista, koulukaverit, mielenkiintoiset kurssit, ilmainen kouluruoka, lyhyet koulupäivät osana viikkoa sekä hyvin rakennettu työjärjestys, joka koostuu sekaisin mieluisista ja epämukavista oppiaineista. Koulussa eniten iloa tuottavia asioita olivat koulukaverit, oppimisen kokemukset ja omat suosikki oppiaineet. Myös vanhempien tuki sekä matalakynnys kysyä opettajan apua lisäsivät kouluiloa. Huono menestys opiskeluissa ja epämieluisat oppiaineet heikentävät viihtyvyyttä. Myös aikaisemmat tutkimukset tukevat näitä tuloksia (Tuononen 2008; Harinen & Halme 2012). Haastateltavat mainitsevat myös, että koeviikot ovat raskaita ja stressaavia sekä vuodenajat vaikuttavat suuresti mielialaan.

Mieluisat oppitunnit lisäävät kouluviihtyvyyttä. Uusien asioiden omaksuminen on tärkein asia oppitunneilla. Muita mieluisan aineen tekijöitä olivat kiinnostus aineeseen, hyvä opettaja, menestys, korkea ajattelutapa sekä ilmapiiri. Haastateltavat kokevat käytössä olevien oppituntien olevan mielekkäitä ja monipuolisia. Oppiaineisiin liittyvät kehitysideat tulevat ilmi tämän kappaleen loppuksi.

Sosiaalisen oppimisympäristön tarkastelussa keskityttiin koulukavereihin, kotiväkeen sekä oppilas-opettaja suhteeseen. Koulukaverit koetaan tärkeäksi ja niillä on suuri vaikutus kouluviihtyvyyteen. Kaverit tuovat seuraa, turvaa, lisäävät motivaatiota sekä jaksamista ja työskentely koetaan helpommaksi tuttujen kavereiden kanssa. Koulukaverit nähdään niin hyvässä kuin pahassa. Koulukavereiden positiivinen ja negatiivinen suhtautuminen koulunkäyntiin nähtiin tarttuvan myös itseensä. Vastaavia tutkimuksia opiskelijoiden sosiaalisten suhteiden merkityksestä kouluviihtyvyyteen on tehty (esim. Janhunen 2013; Pölkki 2001), ja ykköseksi nousevat koulukaverit.

Vanhempien antama tuki koulunkäyntiin koettiin riittäväksi ja haastateltavat painottivat, että osaavat kysyä apua sitä tarvittaessa. Haastateltavien vanhemmat osallistuvat lastensa koulunkäyntiin vaihtelevasti. Vanhempien antama tuki on ohjausta, neuvoja, mielipiteiden kysymistä, oman tilan ja rauhan antamista nuorelle, taloudellista tukea sekä palkitsemista hyvistä suorituksista. Vanhempien muistutukset koulutyön tärkeydestä, tulevaisuudesta ja vanhempien kannustava rehellinen asenne ovat haastateltavien mielestä tärkeitä. Yksi haastateltava sanoi, etteivät vanhemmat puutu hänen koulunkäyntiinsä. Hän kertoi, että vanhemmat tiedostavat nuoren osaavan pitää huolta koulunkäynnistään ja taitavan kysyä apua, jos sitä tarvitsee.

Haastateltavat haluavat opetella vastuun ottamista koulunkäynnistä kuin muistakin asioiden hoitamisesta ja viittaavat sillä itsenäistymiseen. He tiedostavat, että saavat kuitenkin tukea ja apua vanhemmilta, jos sitä tarvitsevat. Haastateltavat keskustelivat kouluasioistaan vanhempiensa kanssa silloin tällöin ja pitivät miellyttävänä, että vanhemmat osoittavat kiinnostuneisuutta heihin. Omilta huoltajilta saadut kiitokset ja kehu tuntevat palkitsevilta, lämmittävät mieltä ja motivoivat jatkamaan samaan malliin tai yrittämään jopa enemmän. Haastateltavat tuntevat saavuttaneensa ja onnistuneensa opinnoissaan, kun omat vanhemmat kehuvat heitä. Useissa aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, että kodin tutuilla ja turvallisilla ihmissuhteilla on yhteys kouluviihtyvyyteen. (Honkanen & Suomala 2009; Vahtera 2007). Vanhemman ja nuoren vahva suhde helpottaa murrosikää. Vanhemman kiinnostus tukee murrosikäisen itsetuntoa, joka on yhteydessä koulumenestyksen kanssa. (MLL. Vanhemmille. Tietoa lapsiperheen elämästä.)

Haastateltavien suhtautuminen opettajiin näyttäytyy hyvin positiivisena. Hyvän opettajan tunnuspiirteitä ovat opiskelijoiden mielestä ammattitaito, kuri sekä kyky olla asiallinen ja hauska yhtäaikaaisesti. Tärkeintä opettajassa on kiinnostunut ja innostunut asenne, joka välittyy ja tarttuu opiskelijoihin lisäten uteliaisuutta sekä motivaatiota. Hyvä opettaja näkee ja huomioi opiskelijat yksilöinä, osaa ottaa huomioon opiskelijoiden tarpeet ja auttaa tarvittaessa. Opetustyyliltään hyvä opettaja käyttää vertauskuvia ja esimerkkejä, jolloin opittava asia on helpompi omaksua.

Opettajilta saatuun tukeen ollaan tyytyväisiä, ja sitä pidetään tärkeänä. Opettajat puuttuvat opiskelijoiden ongelmakohtiin ja antavat tukea yksilöllisesti eri tuenmuodoin. Opettajia pidetään välittävinä ja osallistavina, ja he ovat kiinnostuneita opiskelijoista ja heidän menestyksestään.

Sosiaalinen vuorovaikutus opettajien ja oppilaiden välillä toimii hyvin. Opettajien koetaan olevan läsnä ja molemminpuolinen kunnioitus näkyy opiskelijoiden kanssa. Jotta voimme hakea kouluviihtyvyyttä tulee opiskelijoiden ja opettajien erilaisten odotusten ja toimintapiirien lähestyä toisiaan. Tähän tarvitaan molemminpuolista dialogisuutta. Opiskelijat ovat koulussa elämässä elämänsä ja opettajat tarvitsevat heidän maailman ymmärtämistä. Opettajasuhteen vaikutus kouluviihtyvyyteen on tämän opinnäytetyön perusteella ilmeinen, kuten aikaisemminkin selvityksissä (esim. Haapaniemi & Raina 2014; Manninen 2018; Gordon & Lahelma 2002). Opettajan kohtaamiset, ymmärrys ja antama tuki edesauttavat opiskelijan kouluun kiinnittymistä ja kouluviihtyvyyttä.

Psyykkisen oppimisympäristön tarkastelussa keskityttiin koulun ilmapiiriin, turvallisuuteen sekä kiusaamisen esiintyvyyteen. Koulun ilmapiiri koetaan hyvänä, jossa kaikkia osapuolia kunnioitetaan ja kaikki otetaan mukaan. Hyvän ilmapiirin tunnusmerkkinä on, että jokaista opiskelijaa kuunnellaan ja jokainen uskaltaa sanoa mielipiteensä. Ajoittain törmätään työrauhaongelmiin ja luokassa tapahtuvaan supatteluun, mutta opettaja puuttuu tähän parhaalla näkemällään tavalla pitäen turvallista ilmapiiriä yllä. Haastateltavat toivat ilmi muutosideoitaan koulun ilmapiiriin. Ylimääräinen melu ja supattelu halutaan saada kuriin. Opiskelijoita haluttaisiin saada rohkeasti ja aktiivisesti vaihtamaan tutusta ryhmästä itselle uusien

ihmisten muodostamaan ryhmään. Opettajilta kaivataan havainnointia ja joustoa silloin, kun opiskelijoiden energiatasot ja keskittyminen on heikkoa.

Koulu koetaan turvalliseksi. Välittävien aikuisten läsnäolo koulussa on keskeinen turvallisuuden luoja. Myös koulun sijainti, yhteisöllisyys, aikuisten puuttuminen ristiriitatilanteisiin, koulun sääntöjen noudattaminen sekä kaikkien tiedossa olevat turvallisuusohjeet ylläpitävät turvallisuutta. Koulussa ei haastattelujen perusteella esiinny kiusaamista paria tapausta lukuun ottamatta. Koulun ulkopuoliset tekijät sekä ennakoimattomuus voivat aiheuttaa turvattomuutta. Turvallisuuden tunne on hyvinvoinnin kannalta tärkeä ja vaikuttaa ihmisen elämänlaatuun. Tämä tutkimustulos tukee aikaisempia tuloksia, joiden mukaan hyvällä ilmapiirillä ja turvallisuudentunteella on vahva yhteys opiskelijoiden kouluviihtymiseen (Janhunen 2013; Gordon ja Lahelma 2002; Siponen 2005). Ilmapiirillä on vaikutusta oppilaisiin, opettajiin, koulun muuhun henkilökuntaan ja vanhempiin. Koulun ilmapiirin tulisi olla lämmin, hyväksyvä, välittävä, viihtyisä, ihmisystävällinen ja vapaa, jossa jokaiselle annetaan mahdollisuus olla oma itsensä.

Lopuksi haluttiin kysyä tämänhetkisestä kouluviihtyvyydestä ja kehittämisideoista koululle. Haastateltavien kouluviihtyvyyden kannalta katsottuna selkeästi tärkein asia olivat kaverit. Opettajien kiinnostuneisuus ja sosiaalinen tuki nähdään myös tärkeänä. Hyvä ryhmähenki ja ilmapiiri koettiin myös viihtyvyyden lisääjiksi. Menestyminen opinnoissa ja itseä kiinnostavat kurssit lisäävät motivaatiota ja viihtyvyyttä. Muita viihtyvyyttä lisääviä tekijöitä olivat tieto tulevasta kesälomasta, koulun sijainti ja vuodenaika. Koulua pidetään hyvänä ja viihtyisänä paikkana. Viihtyvyyttä lisää se, että oppilaat pääsevät nykyistä aktiivisempaan rooliin koulussa. Osallistaminen toteutuu opiskelijoiden mielestä esimerkiksi, kun opettajat kysyvät ja ottavat heidän mielipiteensä huomioon. Myös oppimisympäristön kehittämisaikeissa on kuultu opiskelijoita.

Kouluviihtyvyyden parantamiseksi haastateltavat kaipaavat muutoksia lähinnä fyysiseen kouluympäristöön. Koulun pihalle kaivataan liikkumiseen ja pallopeleihin käytettävää tilaa, joka kutsuisi mukaan kaikenikäiset opiskelijat lisäten koulun yhteisöllisyyttä. Myös välinevuokraamo panttia vastaan olisi toivottu lisä koululle. Kalusteita, kuten naulakoita ja istuimia, haluttiin koulun käytäville lisää. Toiveena

oli myös, että opiskelijoilta kysyttäisiin aktiivisesti ruokatoiveita ja niihin myös vastattaisiin. Ruokalaan haluttaisiin myös opiskelijoiden käyttöön tarkoitetut servetit. Myös oppitunteihin kaivattiin lisäystä. Haastateltavat sanoittavat, että normaalit oppitunnit ovat mielekkäitä, mutta niihin kaivattaisiin vaihtoehtoisten opetustapojen kokeilua, esimerkiksi vierailijoita.

8 POHDINTA

Tässä luvussa arvioin toteutuneen opinnäytetyön eettisyyttä ja luotettavuutta. Lisäksi arvioin opinnäytetyön kokonaisuutta, tuon esille kehittämisehdotuksia kouluihityvyyden edistämiseksi ja käsittelen ammatillista kasvuani.

8.1 Opinnäytetyön eettisyys

Tutkimuksen teossa on otettava huomioon eettiset kysymykset. Eettiset kysymykset kulkevat mukana kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Etiikan avulla ihminen pohtii suhtautumistaan omiin ja muiden tekemisiin, mikä on oikein tai väärin. Eettisiä kysymyksiä voi liittyä esimerkiksi tutkimuskohteen ja menetelmän valintaan, aineiston hankintaan, tutkimuksellisen tiedon luotettavuuteen, tutkimustulosten vaikutuksiin ja tutkittavien kohteluun. (Kuula 2011, 11, 21.) Olen kiinnittänyt huomiota eettisiin kysymyksiin koko opinnäytetyön ajan.

Tutkittavien suojaa ei voi korostaa liikaa. Tutkittaville on selvitettävä tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit. Oleellista on tutkimukseen osallistujien oikeuksien, hyvinvoinnin turvaaminen sekä vapaaehtoinen suostumus tutkimukseen. Luottamuksellisia tutkimustietoja saa käyttää vain luvattuun tarkoitukseen ja tietojen luovutus ulkopuolisille on kielletty. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.) Opinnäytetyöhön osallistujat tiesivät, mistä selvityksessä on kysymys ja olivat heti suostuvaisia haastattelutilanteeseen. Luotto tutkijan ja tutkittavien välillä oli alusta loppuun hyvä. Tietojen turvaamiseksi haastattelu nauhoitukset ovat säilytyksessä salasanoin turvatulla tietokoneella.

Lapsiin ja nuoriin liittyy erityisiä eettisiä kysymyksiä: Minkäikäisiä lapsia ja nuoria saa haastatella ilman huoltajien lupaa? Lapsella ja nuorella on sananvapaus, joten luvan saamisesta ei saisi tehdä kynnykskysymystä. Tarvittaessa huoltaja voi olla haastattelutilanteessa mukana. Alaikäisiä haastateltaessa on otettava aina huomioon, että kysymykset ovat kehitystason mukaisia. (Ojala 2011, 6.) Haastateltavistani kolme opiskelijaa oli alle 18-vuotiaita. Lupa alaikäisten osallistujien

huoltajilta kysyttiin haastattelulupa lomakkeen keinoin. Haastattelijana otin vakavasti nuorten opiskelijoiden suojelun tarpeen ja kerroin heille ymmärrettävästi, millaisessa yhteydessä heidän sanomaansa ollaan käyttämässä. Haastattelu olisi turvallinen eikä siitä koituisi opiskelijoille vahinkoa.

Tutkimuksen etiikka kehottaa tarkkaan takaamaan tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden anonymiteetin (Eskola & Suoranta 2005, 223). Haastattelutilanne on luottamuksellinen vuorovaikutustilanne, jossa tutkittavalle on osoitettava kunnioittava, arvostava ja positiivinen vaikutus. Tutkimustulokset tulee pitää luottamuksellisena ja anonymiteetti täytyy säilyttää. Opinnäytetyössä en tuo julki toimeksiantajan ja tutkittavien opiskelijoiden nimiä anonymiteetin suojaamisen takia. Tulosten esitetyissä haastattelusitaateissa ei ole merkitty opiskelijoiden nimiä eikä raportissa käy ilmi, minkä oppilaitoksen opiskelijoista on kyse. Tämä on tietoturvasyy, jottei tutkimukseen osallistuneita henkilöitä voida tunnistaa pienestä otannasta johtuen.

Tutkija toimii aina tutkittavan ehdoilla. Jos tutkittava kiistää ja kieltää esimerkiksi tutkimustulokset tai ei halua tuoda julki henkilökohtaista näkemystään on ratkaisua kunnioitettava. (Kananen 2014, 152.) Ennen haastattelutilannetta olen kysynyt opiskelijoilta luvan käyttää haastattelumateriaalista nousseita kokemuksia opinnäytetyön tulosten raportoinnissa. Olen saanut luvan käyttää haastattelusitaatteja anonymiteetin ehdoin.

8.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Opinnäytetyössä työn luotettavuustekijät tulee ottaa huomioon jo suunnitteluvaiheessa. Validiteetti ja reliabiliteetti toimivat laadullisen tutkimuksen luotettavuusmittareina. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, että tutkitaan oikeita asioita. Validiteetti liittyy tutkimuksen suunnitteluvaiheeseen ja aineiston analyysin syy-seuraussuhteisiin. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten pysyvyyttä ja se liittyy lähinnä tutkimuksen toteutukseen. (Kananen 2014, 146–147.)

Tutkijalla on paljon oman harkinnan ja päätöksenteon varaa. Tutkija saa itse päättää mitä hän kysyy, keneltä hän kysyy ja paljonko tietoa hän kerää. Näin ollen subjektisuuden vaara on suuri laadullisessa tutkimuksessa. (Kananen 2014, 25.) Tiedonhankintaan käytin teemahaastattelua, mihin liittyy monia ongelmia. Tietojen, käsitysten ja merkitysten tutkiminen on haasteellista. Haastattelu on konteksti- ja tilannesidonnaista. Tulkinnanvaraa ja yleistämistä tulee välttää. (Hirsijärvi & Hurme 2010, 12.) Kieli ei ole yksiselitteistä. Puhekielessä ei ole tiukkaa sanojen ja käsitteiden määrittelyä vaan usein annetaan ymmärtää. (Kananen 2014, 71.) Tutkijalla on iso työ selvittää sanojen ja lauseiden merkityksiä analysointivaiheessa. Tulkintaa helpottaa tutkijan herkkyyks nähdä asioita rivien välistä. Luotettavuuden näkökulmasta pyrin litteroimaan haastattelumateriaalin yksityiskohtaisesti kiinnittäen huomiota sanojen painoituksiin. Tulosten raportoinnissa käytin haastattelusitaatteja, jotka tuovat esiin opiskelijoiden kertomat kokemukset sanatarkasti.

Kysymyksenasettelu haastattelutilanteessa vaikuttaa tietomäärään, sen laatuun ja syvyyteen (Kananen 2014, 73). Pyrin välttämään haastatteluissa lyhyitä ja yksipuolisia vastauksia. Haastatteluissa tutkittavat saivat kertoa avoimesti kokemuksistaan eikä käytössä ollut kyllä- ja ei-vastausvaihtoehtoja. Haastattelutilanteet etenivät ongelmitta. Olin kokeillut niiden sujumista käytännössä ennen varsinaista koitosta. Kuivaharjoittelun myötä esille nousi hyödyllisiä tarkentavia kysymyksiä, jotka esitin varsinaisissa haastattelutilanteissa.

Luotettavuus jää tutkijan arvioinnin ja näytön varaan, siksi kannattaa muistaa valintojen ja ratkaisujen yksityiskohtainen argumentointi. Tutkija voi tehdä vääriä ratkaisuja, toteuttaa väärin valittuja ratkaisuja tai esitetyt tulokset on johdettu väärin aineistosta. Tutkijan on pureuduttava eri lähteisiin ja tukeuduttava niihin valintoja tehdessään. (Kananen 2014, 145.) Tutkimuksen luotettavuutta lisää dokumentaatio eli kaikki tutkimuksen aikana tehdyt ratkaisut tulee perustella. Riittävä dokumentaatio tuo uskottavuutta lukijalle. (Kananen 2014, 153.) Ennen opinnäytetyön aloittamista perehdyin etukäteen menetelmiin, jotta välttyisin myöhemmin virheiltä ja vääriä valinnoilta. Olen perustellut tiedonkeruun, analysointi- ja tulkintamenetelmä valintani perusteellisesti. Tutkittavieni haastattelumateriaalit olen säilyttänyt tulosten luotettavuuden ja aineiston aitouden todentamiseksi.

Kriittinen tarkastelu sekä ulkopuolisten puolueettomien henkilöiden kommentit tutkimuksen eri vaiheissa ovat hyödyllisiä. Ne vähentävät työn virheitä ja lisäävät työn kokonaisluotettavuutta. Käytetyt analyysimenetelmät ja vertaisarviointi vahvistavat osaltaan tulosten validiteettia. (Kananen 2014, 154.) Opinnäytetyötä on opponoitu koko prosessin ajan. Vertaisarvioinnin avulla olen jakanut kriittistä pohdintaa tuloksista ja näin ollen uskon sen tukevan validiteettia.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä monilähteisyydellä. Laadullisessa tutkimuksessa tulkinta tehdään usein monilähteisenä synteeseinä, koska aineistoja on kerätty useista eri lähteistä. Tulkinnan tekeminen voi tuottaa hankaluuksia, koska laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkkoja tulkintasääntöjä. Varsinkin yksittäisten teemahaastattelujen tulkinnassa voi olla eroja, mikä tuottaa hankaluutta aineiston teemoittelussa ja koodaamisessa. Puhutaan tulkinnan ristiriidattomuudesta. Kun toinen tutkija tulee samaan johtopäätökseen kirjoittajan kanssa, voidaan kirjoittajan tekemiä tulkintoja ja tutkimusta pitää luotettavana. (Kananen 2014, 153.)

Tiedonsaanti on riippuvainen ilmiöön liittyvistä ihmisistä, koska ilman heitä ei voida ratkoa asetettua tutkimusongelmaa, tehdä tilastollisia yleistyksiä tai testata ryhmien välisiä eroja (Kananen 2014, 31). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään jotakin tapahtumaa syvällisemmin ja yksityiskohtaisemmin. Jo muutaman henkilön haastattelut voivat sisältää tarpeeksi merkittävää tietoa. (Hirsijärvi & Hurme 2010, 59.) Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla neljää opiskelijaa. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston laatu on määrää tärkeämpi. Opinnäytetyön aineisto oli riittävä, koska asetetut tavoitteet saavutettiin ja tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset. Tutkimustulokset olisivat olleet laadultaan luotettavampia, jos otanta eli haastateltavien määrä olisi ollut suurempi. Tässä työssä ei haastateltavien valinnassa otettu huomioon opiskelijoiden koulumene- tystä, joka on yhteydessä kouluviihtyvyyteen. Opinnäytetyön tulokset olisivat luul- tavasti jossain määrin poikenneet, jos haastateltaviksi olisi otettu niin hyvin kuin heikosti koulussa pärjääviä opiskelijoita.

8.3 Arviointi, kehitysideat, työn merkitys

Kouluviihtyvyyden katsotaan olevan kouluhyvinvoinnin alakäsite ja ne kulkevat tässä opinnäytetyössä rinnakkain. Kouluviihtyvyyden katsotaan muodostuvan monesta kouluhyvinvoinnin osa-alueesta, joita tässä opinnäytetyössä olivat muun muassa kouluympäristön turvallisuus, sosiaaliset suhteet, opettaja-oppilassuhde, suhde vanhempiin sekä kodin ja koulun välinen yhteistyö. Näiden osa-alueiden toimivuus on yhteydessä hyvään koettuun kouluviihtyvyyteen ja -hyvinvointiin ja niiden on todettu vaikuttavan jatko-opiskeluhaluun myönteisesti. Tämä selittää erittäin merkittävästi kouluun kiinnittymistä ja edesauttaa koulutuksellisen siirtymävaiheen onnistumista estäen syrjäytymistä. Koulutuksellinen siirtymävaihe toiselle asteelle voi olla nuorelle herkkä nivelvaihe, jolloin tarvitaan enemmän aikuisten tukea.

Tulosten ja pohdintojen pohjalta voidaan todeta, että kouluympäristöstä löytyy monia kouluviihtyvyyteen vaikuttavia tekijöitä, joilla on sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia. Opiskelijoilla on vahvaa omakohtaista kokemusta koulumailmasta ja siihen liittyvistä asioista. Heillä on tuoreita ja mielenkiintoisia ajatuksia, jotka poikkeavat aikuisten näkökulmasta. Opiskelijoiden näkemykset kouluviihtyvyydestä antavat rakennusaineita kouluhyvinvointityöhön koko kouluorganisaatiolle. Nuoret ovat kiinnostuneita lähiympäristön- ja yhteisön hyvinvoinnista, joten heitä täytyy osallistaa ja heille täytyy tarjota mahdollisuus vaikuttaa niihin. Nuorten kiinnostus vaikuttaa kasvaa etenkin, jos he voivat korjata ympäristöä omia tarpeitaan vastaaviksi. Koulun toiminnan arvioinnin pitäisi kuulua myös opiskelijoille. Opiskelijat vertailisivat koulun toimintaa omiin kokemuksiinsa koulun arjesta ja antaisivat palautetta tästä. Opiskelijat joutuisivat miettimään myös samalla omaa osuuttaan toiminnassa.

Oppilaitosten tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota opiskelijoiden hyvinvointiin koulussa ja oikeuteen saada mielipiteensä huomioon otetuiksi. Mielen hyvinvointia edistävien yhteisten toimintojen tulisi olla luonteva osa jokaista koulupäivää. Kouluviihtyvyyteen liittyviä tekijöitä olisi suotavaa selvittää tasaisin väliajoin. Oppilaitosten kehittämistöiden seurauksena syntyneiden uudistuksien mielekkyys tulisi arvioida myös opiskelijoiden kokemana.

Oppimisympäristön ja opetustilanteiden tulisi tukeutua lasten ja nuorten luontaiseen uteliaisuuteen ja jokaiselle oppijalle tulisi taata turvallinen, osallistava ja inostava kouluyhteisö. Opettajien on hyvä tuntea ja hallita ryhmäilmiöitä pystyäkseen rakentamaan toimivia ryhmiä. Innostunut ja itseohjautuva opiskelutilanne vaikuttavat koululaisten viihtyvyyteen, ilmapiiriin ja motivaatioon. Opiskelijoiden hyvinvoinnin ja kouluviihtyvyyden valossa opettajien ja muun kouluhenkilöstön tulisi määritellä yhteiset tavoitteet ja tarkastella tavoitteiden arvopohjaa. Olenaista on myös reflektoida omaa työtään ja toimintatapoja. Erilaiset yhteisesti toteutetut suunnitelmat toimivat koko organisaation hyvinvoinnin kehittämisen välineinä. Hyvinvoinnin mittaaminen on haastavaa ja muutokset näkyvät hitaasti. Suunnittelutyö on raskasta, mutta pitkällä tähtäimellä koko kouluyhteisö hyötyy kehittämisaikeista.

Opinnäytetyön tavoite toteutui onnistuneesti. Opiskelijoiden haastattelujen avulla sain koottua arvokasta tietoa, joita tilaaja voi käyttää toiminnan kehittämisessä edistäen oppilaitoksen kouluviihtyvyyttä. Opinnäytetyö antoi opiskelijoille mahdollisuuden tulla kuulluksi ja olla mukana toiminnan kehittämisessä omien kokemustensa kautta. Opinnäytetyön näkökulmaa olisi voinut rajata vielä enemmän, jolloin aiheeseen olisi voinut tarttua syvemmin. Useamman opiskelijan osallistuminen haastatteluun olisi ollut tärkeää, jotta tulokset olisivat entistä luotettavamat.

Olen tyytyväinen opinnäytetyönprosessiin ja uskon siitä olevan hyötyä niin tilaajalle kuin heidän asiakkailleen. Olen kiitollinen pääkaupunkiseudun oppilaitoksen opiskelijoiden kiinnostukseen osallistua opinnäytetyön haastatteluosuuteen. Oli hieno kuulla heidän tuoreita omakohtaisia kokemuksia ja näkökulmia kouluviihtyvyyteen liittyen. Olisi mielenkiintoista päästä seuraamaan, miten heidän tuomiaan ajatuksia otetaan oppilaitoksessa huomioon.

Opinnäytetyöni aiheella on merkitystä sosiaalialaan liittyen. Sosionomi voi työskennellä kouluympäristössä opiskelijahuoltoryhmässä kuraattorin roolissa kuin myös kouluvalmentajana tai kouluavustajana. Kouluviihtyvyyden edistäminen on koko koulun osapuolten yhteinen tehtävä ja se on jokaisen vastuulla. Oppilaitok-

sen edustajan on hyvä tietää koulutuksellisesta siirtymävaiheesta, kouluhyvinvoinnista sekä -viihtyvyydestä ja niihin liittyvistä ongelmista ja tuen tarpeista. Ajatukseni on työllistyä koulukuraattoriksi ja voin käyttää hyödyksi opinnäytetyöstä saamaani tietoa.

Suomalaiset lapset ja nuoret viettävät suurimman osan arjestaan koulussa. Koululla on suuri ja keskeinen rooli lasten ja nuorten elämässä hyvinvoinnin kannalta. Muuttuvan yhteiskunnan takia koulut joutuvat kehittämään toimintaansa jatkuvasti. Koulut ovat suurennuslasin alla ja toiminnan arviointi, vaatimukset ja odotukset suurenevat entisestään. Tänä päivänä hyvinvoinnin pohtiminen kouluissa on arkipäivää. Toivon tämän opinnäytetyön antavan tietoa kouluviihtyvyydestä opiskelijoiden näkökulmasta ja sitä kautta avaavan mahdollisuuksia opiskelijoiden hyvinvoinnin ja viihtyvyyden tukemiseen sekä kehittämiseen koulussa. Kouluviihtyvyydellä on opiskelijoille, mutta myös jokaiselle kouluyhteisön jäsenelle tärkeä ja suuri merkitys hyvinvoinnin kannalta ja siksi sen kehittäminen ja ylläpitäminen on kaikkien yhteinen asia.

Suomen koulutusjärjestelmä sekä koululaitoksemme ovat laadukkaita ja Suomi tunnetaan maailmalla koulutuksen huippumaana. Tutkimukset osoittavat kuitenkin vielä puutteita suomalaisissa koululaitoksissamme. Opiskelijoiden kuuntelu ja heidän näkökulmien huomioonottaminen muuttuvassa yhteiskunnassa tulisi asettaa korkeammalle sijalle. Tämän opinnäytetyön aihe kouluviihtyvyydestä on noussut käytännön tarpeesta. Opiskelijoilta saatua tietoa oppilaitos voi hyödyntää koulun kasvatus- ja opetustyön suunnittelussa, järjestämisessä ja kehittämisessä.

8.4 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyö oli kehittämisprojekti, jonka avulla pääsin tutustumaan tutkivaan ja kehittävään työotteeseen. Pääsin toteuttamaan käytännönläheisesti koulussa opeteltuja kehittämistyön menetelmiä ja uskon omaksuvani ne nyt paremmin. Opinnäytetyö prosessi on kehittänyt minua valtavasti. Olen harjaantunut etsi-

mään monipuolisesti lähteitä ja käyttämään niitä asiantuntijatekstin kirjoittamisessa huomioiden lähdekritiikin. Opinnäytetyö on vahvistanut osaamistani aikataulutuksessa ja organisoinnissa. Kokonaisuudessaan opinnäytetyö on ollut opettavainen kokemus. Uskon, että tämän opinnäytetyön myötä seuraava eteen tuleva iso projekti ei tuota enää niin paljon päänvaivaa.

Opinnäytetyössä oli monia haasteita. Opinnäytetyö oli viimeinen pinnistys ennen valmistumista ja tämä aiheutti kiirettä sen tekemiseen. Työnteko ja monet muutokset sekä väärinkäsitykset opinnäytetyön eri vaiheissa aiheuttivat aikataulujen venymisen. Oma mielenkiinto työtä kohtaan hiipui työnteon lomassa ja viimeiset korjaukset sekä työn pintahionta puuduttivat. Opinnäytetyönaihe ja koulumaailma ympäristönä ovat kiehtovia ja saivat motivoitumaan suorittamaan työn loppuun asti.

Opinnäytetyö vahvisti ammatillista osaamistani monella saralla peilaten sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetensseihin (2016). Osaan edistää kansalaisten osallisuutta ja osallistumisen mahdollisuuksia viitaten opiskelijoiden kuulemiseen sekä mukaan ottamalla heidät koulun kehitystoimintaan. Pystyn suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan kehittämishankkeita sekä kykenen arvioimaan työn laatua, tuloksia ja vaikutuksia. Tiedostan työskentelyssä tutkimus- ja kehittämistyön eettiset periaatteet ja noudatan niitä ohjeiden mukaisesti. Kykenen ammatilliseen kriittiseen reflektioon ja tiedostan sen tärkeyden kaikessa tekemisissäni.

LÄHTEET

- Aalto, M. (2000). *Ryppäästä ryhmäksi*. Ryttylä: My Generation.
- Aapola, S. & Ketokivi, K. (2013). Johdanto: Aikuistumisen ehdot 2000-luvun yhteiskunnassa. Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.), *Polkuja ja poikkeamia - Aikuisuutta etsimässä* (s. 7–32). (2. uud. p.). Helsinki: Unigrafia.
- Alanko, A. (2014). *Lasten ja nuorten syrjäytymisestä*. (Prevent). Saatavilla https://www.oulu.fi/sites/default/files/Prevent_FI_web.pdf
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2005). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Gordon, T. & Lahelma, E. (2003). Vuorovaikutus ja ihmissuhteet informaalisissa koulussa. Teoksessa T. Gordon & E. Lahelma (toim.), *Koulun arkea tutkimassa. Yläasteen erot ja erilaisuudet*. (s. 42–58). Saatavilla <https://docplayer.fi/6512265-Koulun-a-r-k-e-a-t-u-t-k-i-m-a-s-s-a.html>
- Haapaniemi, R. & Raina, L. (2014). *Rakenna oppiva ryhmä. Pedagogisen viihtymisen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Harinen, P. & Halme, J. (2012). *Hyvä, paha koulu. Kouluhyvinvointia hakemassa*. Saatavilla http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/Hyva_paha_koulu.pdf
- Haring, M. & Havu-Nuutinen, S. & Mäkihonko, M. (2008). Toimintakulttuurit ja opettajuus esi- ja alkuopetuksessa. Teoksessa K. Lappalainen & M. Kuittinen & M. Meriläinen (toim.), *Pedagoginen hyvinvointi*. (s.15–34). Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Hatakka, T. & Nyberg, R. (2009). *Turvallinen oppimisympäristö ammatillisessa koulutuksessa* (Kehittämishanke, Tampereen ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu). Saatavilla https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/8023/Hatakka.Tuija_Nyberg.Rhea.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Hirsijärvi, S. & Hurme, H. (2010). *Tutkimus haastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

- Holopainen, L. & Savolainen, H. (2008). Erityinen tuki – hyvinvoinnin esteiden tasoittaja. Teoksessa K. Lappalainen & M. Kuittinen & M. Meriläinen (toim.), *Pedagoginen hyvinvointi*. (s. 97–109). Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Honkanen, E & Suomala, A. (2009). *Oppilashuollon käsikirja*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Janhunen, K-M. (2013). *Kouluhuvinvointi nuorten tulkitsemana* (Pro gradu-tutkielma, Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta). Saatavilla http://publications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1021-9/urn_isbn_978-952-61-1021-9.pdf
- Jyväskylän yliopisto. Terveystieteiden tutkimuskeskus. WHO-Koululais-tutkimus. Saatavilla 23.3.2019 <https://www.jyu.fi/sport/fi/tetk/who-koululaistutkimus>
- Kananen, J. (2014). *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Konu, A. (2002). *Oppilaiden hyvinvointi koulussa*. (Väitöskirja, Tampereen yliopisto, terveystieteiden laitos). Saatavilla <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67186/951-44-5445-6.pdf?sequence=1>
- Kuula, A. (2011). *Tutkimusetiikka. Aineiston hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- L 531/2017. Laki ammatillisesta koulutuksesta. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531#Lidp446411456>
- L 629/1998. Lukiolaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180714#Pidp447247328>
- L 1287/2013. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>
- Lämsä, A-L. (2013). Perheiden kohtaaminen koulun arjessa. Teoksessa A.-L. Lämsä (toim.), *Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa*. (s. 55–209) Jyväskylä: PS-kustannus.

- Manninen, S. (2018). Kouluviihtyvyys ja siihen liittyvät tekijät peruskoulussa ja toisen asteen opinnoissa (Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta). Saatavilla https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/57878/978-951-39-7429-9_v%c3%a4it%c3%b6s18052018%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Meriläinen, M. & Lappalainen, K. & Kuittinen, M. (2008). Pedagogiikan ja hyvinvoinnin suhde. Teoksessa K. Lappalainen & M. Kuittinen & M. Meriläinen (toim.), *Pedagoginen hyvinvointi*. (s.7-11). Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- MLL. Vanhemmille. Tietoa lapsiperheen elämästä. Saatavilla 6.8.2019 <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/elamaa-murrosikaisen-kanssa/vanhemman-ja-nuoren-vahva-suhde-helpottaa-murrosikaa/>
- Nurmi, J.E. (2008). Esipuhe. Teoksessa K. Lappalainen & M. Kuittinen & M. Meriläinen (toim.), *Pedagoginen hyvinvointi*. (s.5-6). Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Ojala, U. (2011). Opas lasten haastatteliijoille ja kuvaajille. Saatavilla 5.5.2019 https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Opas_lasten_haastatteliijoille_ja_kuvaajille.pdf
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. Ajankohtaista. Teemat. Koulutusjärjestelmä. Saatavilla 26.1.2019 <https://minedu.fi/koulutusjarjestelma>
- Opetushallitus. Kasvatus, koulutus ja tutkinnot. Saatavilla 26.1.2019 https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot
- Opetushallitus. Kasvatus, koulutus ja tutkinnot. Perusopetus. Hyvinvointi ja turvallisuus. Saatavilla 11.5.2019 https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/hyvinvointi_ja_turvallisuus
- Opetushallitus 2015. Lukion opetussuunnitelman perusteet 2015. Saatavilla 23.3.2019 https://www.oph.fi/download/172124_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2015.pdf
- Opetushallitus. Säädökset ja ohjeet. Lainsäädäntö. Saatavilla 26.1.2019 https://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/lainsaadanto

- Opetusministeriö 2005. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistio. Helsinki: Opetusministeriö. Saatavilla 26.1.2019 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80297/tr33.pdf?sequence=1>
- Pietarinen, J. & Soini, T. & Pyhältö, K. (2008). Pedagoginen hyvinvointi – uutta ja tuttua koulun arjesta. Teoksessa K. Lappalainen & M. Kuittinen & M. Meriläinen (toim.), *Pedagoginen hyvinvointi*. (s.53–74). Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Pietilä, I. (2010). Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa J. Ruusuvoori & P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.), *Haastattelun analyysi* (s. 212–241). Tampere: Vastapaino.
- Pölkki, P. (2001). Oppilaiden syrjäytymisuhkien tunnistaminen ja ehkäisy peruskoulun haasteena. Teoksessa I. Järventie & H. Sauli (toim.), *Eriarvoinen lapsuus* (s.125–146). Porvoo: WSOY.
- Rimpelä, M. (2013). Kasvatuskaaoksesta yhteiseen ymmärrykseen. Teoksessa A.L. Lämsä (toim.), *Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa*. (s. 17–47). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ruusuvoori, J. (2010). Litteroijan muistilista. Teoksessa J. Ruusuvoori & P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.), *Haastattelun analyysi* (s. 424–431). Tampere: Vastapaino.
- Saloviita, T. (2013). Luokka haltuun! Parhaat keinot toimivaan opetukseen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Savolainen, A. (2001). *Koulu työpaikkana. Työolojen itsearviointi ja kehittämistarpeet oppilaiden ja henkilöstön näkökulmasta*. (Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto, terveystieteen laitos). Saatavilla <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66443/951-44-5148-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Siponen, U. (2005). Turvallisen ryhmän ja ryhmäprosessin merkitys terveystiedossa. Teoksessa L. Kannas & H. Hyvärinen (toim.), *Virikkeitä terveystiedon opetukseen*. (s.79–85). Jyväskylän yliopisto. Terveystiedon tutkimuskeskus.

- Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti. Saatavilla http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74483/Toimiva%20lastensuojelu%20loppuraportti_final_19062013.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lapset, nuoret ja perheet. Tutkimustuloksia. Kasvu ympäristön turvallisuus. Saatavilla 11.5.2019 <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/kasvu-ympariston-turvallisuus>
- Tilastokeskus. Koulutus. Koulutuksen keskeyttäminen. Saatavilla 20.10.2019 https://www.stat.fi/til/kkesk/2017/kkesk_2017_2019-03-14_tie_001_fi.html
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuononen, P. (2008). *Asiaa aikuisille! Lapset ja nuoret kertovat omien oikeuksiensa toteutumisesta Suomessa*. Saatavilla <http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/04/asiaa-aikuisille.pdf>
- Vahtera, S. (2007). *Optimistit opintiellä. Opinnoissaan menestyvien nuorten hyvinvointi lukiosta jatko-opintoihin*. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.
- Venninen, T. (2007). *"Olen enemmän alkanut pohtimaan ja sanomaan ääneen mitä ajattelen" ammatillinen kehittyminen ja yhteisöllinen palaute päiväkodin työtiimeissä*. (Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, soveltavan kasvatustieteen laitos). Saatavilla <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/20046/olenenem.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Vilkkä, H. (2005). *Tutki ja kehitä*. Helsinki: Kustannusyhtiö Tammi.
- Ylinen, I. (2011). *Hyvä ja turvallinen koulu. Kouluviihtyvyyttä ja koulun turvallisuus oppilaiden käsityksissä ja kokemuksissa*. (Pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos). Saatavilla <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/36712/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-2011092211432.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

LIITE 1. Haastattelulupa

Tervehdys kotiväki,

Olen kolmannen vuoden sosiaaliajan opiskelija Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä kouluviihtyvyydestä, jossa on tarkoitus selvittää opiskelijoiden näkökulmaa ja kokemusta asiasta. Toteutan opinnäytetyön aineiston keräämisen nuoria haastattelemalla.

- Haastateltavat nuoret ovat valittu koulun apulaisrehtorin ja koulukuraattorin avustuksella.
- Haastattelut ovat nuorille vapaaehtoisia.
- Haastattelut nauhoitetaan ja aineistoa tullaan käyttämään vain opinnäytetyötarkoitukseen.
- Nauhoitukset tullaan tuhoamaan opinnäytetyön päätteeksi.
- Talletukset kirjataan nimiä käyttämättä.
- Lopullisessa raportissa toteamukset ovat yksittäisinä, joten näistä ei voida tunnistaa oppilasta.

Haastatteluja varten tarvitsen alle 18-vuotiailta huoltajan suostumuksen haastatteluun.

Haastattelu on täysin luottamuksellinen ja opinnäytetyöntekijänä minua sitoo vaitiolovelvollisuus.

Mikäli teillä herää kysymyksiä aiheeseen liittyen, vastaan mielelläni kysymyksiin.

Terveisin,
 Katja Pulkkinen
 Diakonia-ammattikorkeakoulu
 katja.pulkkinen@student.diak.fi

TUTKIMUSSUOSTUMUSLOMAKE

(Palauta alaosa Katjalle tai Juha kuraattorille)

8<-----

Lapseni saa osallistua tutkimukseen.

Lapseni ei saa osallistua tutkimukseen.

Opiskelijan nimi: _____

Päiväys ja Huoltajan allekirjoitus: _____

LIITE 2. Haastattelurunko

1. Yleinen viihtyvyys koulussa

- Viihdytkö koulussa? Miksi?
 - Mitkä asiat tekevät koulupäivästä onnistuneen?
- Mistä asioista sinulle tulee hyvä mieli koulussa?
 - Mistä tulit iloiseksi tänään?
- Onko kouluun mukava lähteä aamulla? Miksi? Onko se pysyvä tunne?
 - Onko kouluun vaikea tulla viikonlopun jälkeen?
- Mitkä asiat opiskelu aikana ovat tuottaneet sinulle eniten iloa?
- Millaiset asiat saavat sinut tuntemaan, että oma koulu on hyvä paikka?
- Milloin et viihdy koulussa? Mitkä asiat siihen vaikuttavat?

2. Kouluaineet ja oppitunnit

- Mikä on mielestäsi mukavin aine koulussa? Miksi?
 - Millaiset oppitunnit ovat mielestäsi kiinnostavia, mainitse muutamia esimerkkejä?
 - Jos saisit suunnitella oman lempioppitunnin, millaisista asioista se koostuisi?
- Mistä oppitunneista et pidä? Miksi?

3. Opettaja

- Mitä asioita arvostat hyvässä opettajassa?
- Miten opettaja voi tukea ja kannustaa oppilasta?
- Tukevatko opettajat ja muut koulun aikuiset sinua riittävästi, miten?
- Mistä tietää, että opettaja välittää?
- Mikä merkitys on sillä, että tulee hyvin opettajan kanssa toimeen?
- Ajattele opettajia. Mitkä opettajiin liittyvät asiat viime jakson aikana
 - lisäsivät iloasi koulussa?
 - vähensivät iloasi koulussa?
 - miten opettajat voisivat lisätä kouluiloa?

4. Koulukaverit

- Onko sinulla kavereita koulussa?
- Millainen vaikutus kavereilla on siihen, miten suhtaudut koulunkäyntiin?

5. Kotiväki

- Mitä sinun mielestäsi tarkoittaa vanhempien antama tuki? (koulunkäyntiin liittyen)
- Osallistuvatko vanhempasi koulunkäyntiisi? Miten? Miltä se tuntuu?
- Miltä tuntuu, kun vanhemmat kiittävät ja kehuvat sinua? Miksi?
- Miten vanhemmat voisivat tukea sinua opinnoissa paremmin?

- Ajattele vanhempiasi. Mitkä vanhempiin liittyvät asiat viime jakson aikana
 - lisäsivät iloasi koulussa?
 - vähensivät iloasi koulussa?
 - miten vanhemmat voisivat lisätä kouluiloa?

6. Kouluympäristön turvallisuus

- Onko koulussa mielestäsi turvallista? Miksi?
- Millaiset asiat tekevät koulusta turvallisen?
- Milloin voisi tuntua, että koulussa ei ole turvallista?
- Mikä olisi pahinta, mitä koulussa voisi tapahtua?

- Onko koulussa ollut sellaista tilannetta, että sinua olisi pelottanut? Millainen tilanne? Miksi?
- Ovatko muut asiat pelottaneet koulussa?
- Ovatko koulun säännöt oikeudenmukaiset? Mitä muuttaisit?

- Mikä on kivoin paikka koulussa?
- Mistä paikasta et pidä koulussa? Miksi?
- Onko koulussa pelottavia paikkoja?
- Onko luokissa hyvä ilmapiiri?
 - Mistä asioista se koostuu?
- Mitä haluaisit muuttaa luokkailmapiirissä?

- Esiintyykö koulussa tönimistä, toisten kiusaamista? Puututaanko siihen?
- Jos tarvitset apua koulussa, keneltä sitä voi pyytää?

7. Lopuksi

- Mistä asioista kouluilosi rakentuu tällä hetkellä?
- Jos voisit muuttaa jotakin koulussa, mitä muuttaisit?
- Jos jokin kouluun liittyvä toiveesi toteutuisi, mikä se olisi?
- Onko sinulle tullut mieleen jotain, mitä haluat kysyä minulta?